

PAVLI IOVII NO-

VOCOMENSIS EPISCOPI NV-

*cerini in Elogia uirorum Belliea uir-
tute illustrium*

PRÆFATIO

AD COSMVM MEDICVM

FLORENTIAE DVCEM.

ETERES PHI-
losophi, qui ex Ze-
nonis Stoici disci-
plina & porticu pro-
dierunt, Magnani-

me COSME, tanquam cōtenti
nuda illa horrida & uirtute, ideo &
sua sententia felices: uel ob id agre-
stiores cæteris duriores & habiti
sunt, quòd de contemnenda gloria
assiduè disputarent, & libros accu-
ratè cōscriberent: tametsi eam non
infulsa dissimulatione, dum libris
nomen suum apponunt, obliquo
ueluti uiã compendio consequi

4 PRAEFATIO.

niterentur. Huius ego seueræ atq;
adeo pertinacis sectæ ingenia, uti
parum explicata, tristiciq; duritie
aliena à communi hominum so-
cietate minimè probauerim. Quid
enim aliud est, quàm hac exitiali
persuasione homines, ad egregia
corporis & animi edenda facino-
ra, promerendamq; laudem natos,
proprio innatæ uirtutis, honestiq;
laboris fructu spoliare? Quando
hac stultissima, uti reor, censoria
lege, id unum præclarè contendi-
tur, ut gloriam ex benefactis opti-
mè speratam, & extra præsentis ui-
tæ inuidiam post fata cumulatè
obueniētem funditus euertamus.
Non mirum itaq;, si his multo sa-
pientiores fuisse arbitramur eos,
qui beatam uitam gloriosis ac illu-
stribus factis ad perennem nomi-
nis

P R A E F A T I O. 5

nis laudem, non in arida steriliq; uirtutis imagine, sed in nobilium operum æmulatione posuerunt. Verùm in toto humanarũ actionum cursu facilè euenit, ut quum omnes eandem gloriam appetere uideantur, non uno tamen atq; eodem itinere ad eam cõsequendam contendant. Eò enim quisq; uel temerè fertur, quò naturæ genius facilè ducit, aut impotenter trahit, nisi præcellentie educatione, & multis exacte disciplinæ præceptis questis, confirmatiq; mores, uarijs animi morbis & perturbationibus medeantur. Id autem liquidò perspicui deprehendiq; potest ex his bellicosiss, ut ita dicam, Heroibus, qui ad ueram effigiem insigni pictura expressi in Musæo nostro spectantur. Horum enim uitas per

6 P R A E F A T I O .

elogia ipsis supposita tabulis, Laconica breuitate conscriptas, tibi uni Italicae dignitatis existimationem uera uirtute tuenti, studiosè dicauimus, ut tot diuersorum ingeniorum, humanaeque uarietatis exempla, magno tuo seculi que nostri commodo inter sese conferantur. Scio enim quam graui constantique iudicio, dum literis bonisque artibus impensè faues & pietatem in primis, atque iustitiam colis, ad uerum non simulatae sed illustris famae decus anheles: & quo incorrupti animi decreto scelera odisse uindicareque soleas. Ad famosos autem quosdam, admirandis rebus gestis, sed condigno detestabilis uite exitu damnatos, idcirco descendimus, ut praecleara uirtus adumbratae laudis collatione, certius atque uiuidius exprimatur. Erit enim hoc utriusque

famae

PRAEFATIO. 7

famae monumentum his omnibus
singulari documento, qui tecum
rectissimo itinere ad perennē lau-
dem aspirant: si uituperanda repu-
diare, sectariq; laudanda, nobili sa-
lubriq; emulatione, in hac uita ma-
ximè decorū atq; honestissimum
esse putauerint. Vale, Romæ.

HONORATI FASITELII.

Magnanimi Heroes saluete, haud parua supremi

Cura Iouis: docti maxima cura Ioui

Vos tulit in cæli sublimes Iuppiter arcem,

Dignatus mensa, concilioq; Deūm:

Vos Iouius totum latè uolitare per orbem,

Romanāq; iubet uiuere in historia.

Munera magna Iouis: uerum si dicere fas est,

Non sunt æterni dona minora Ioui.

ELOGIVM sub effigie ROMVLI.

PRAESTANTISSIMO hercle (si
 praefari licet) incomparabiliq; merito,
 & letis quidem auspicijs ROMV-
 LI Quirini Romani Regis effigies ante
 omnes spectanda proponitur. Nulla enim cuiusquam
 mortalis uel stupendae originis euentu miraculoq; &
 sancta priscae etatis antiquitate nobilior, uel immor-
 talium operum uera aestimatione praestantior, uel de-
 mum tanti oris atq; habitus dignitate augustior in Vr-
 be extat: ut ex marmorea statua, quae iuxta Lauren-
 tianam Damasi aedem, in fronte Gallorum Ciuuū do-
 mus posita est, collato ueteri numismate, ab eruditis
 praclare deprehenditur. Itaq; fas esse putamus eter-
 nae Urbis conditorem uenerari, Deo (uti ferebant)
 Marte genitum, ac ideo authorem disciplinae milita-
 ris, qua Romana res in immensum creuit, ut fatalis
 nec desituri unquam Imperij fundamenta iacerentur.
 Hinc enim uel inuita reluctanteq; saepius fortuna, tan-
 quam ab augusta, almaq; Vrbe, certissimo domicilio,
 liberaq; gentium omnium patria, à subacto quondam
 inuictis armis terrarum orbe, cum Caesarei Imperij le-
 gitima iura insigniaq; tum uerae religionis sacra pe-
 tuntur. Verè enim Romanum est dare leges, atq; item
 Regna ad non dubium sempiternumq; sacrosanctae
 dignitatis specimen, testata uirtute merentibus elar-
 giri. Sed Romulus institutis equitum decurijs, lectoq;
 ex patribus senatu, & distincta per tribus ciuitate,
 quum

LIBER PRIMVS. 9

quum urbanas recenseret copias, oborta repente sereno celo turbida tempestate, uti Deo satum decebat, in calum remeans, inter mortales esse desijt. Nihil enim ei post deuictos hostes, actosq; triuiphos, & templa Ioui Feretrio, Statoriq; uotis nuncupatis in Capitolio ritè dedicata, maius uel admirabilius peragendū supererat, quàm ut se ciuibus nequaquam mortalem fuisse ostenderet: Quū regnasset annos XXXVII.

Iani Vitalis Panhormitani.

Fortissimorum Principem Quiritium
 Urbisq; gloriose, & orbis arbitre
 Quæ strauit omnes nationes barbaras
 Quas Phœbus undequaq; lustrat, aspice
 Genus Deorum, conditorem Romulum:
 Tantum unus omnes uicit ille principes
 Virtute mentis, corporisq; robore,
 Quantum triumphis, prælijsq; fortibus.
 Ne quære bustum bellicosi Numinis
 Romane, sedes nanq; uiuo contigit
 Celum, micat stellis ubi felicibus
 Receptus inter cælites lectissimos
 Vti decebat principem Quiritium.

Augusti Cocceiani Brixienſis.

Heroes, animæ illustres, atq; inclyta Martis
 Insanientis pignora,
 Aeternis properat Iouius quæ tradere chartis,
 Vt clara uiuant posteris,

Aequo ferte animo, si primos carpsit honores,
 Sedesq; primas Romulus:
 Qui genus aethero ducens è sanguine, terris
 Semen Deorum sparsferit:
 Terrarum late dominam construxerit Urbem
 Superbi ad undas Tybridis:
 Regnatorem orbis Populum firmauerit armis,
 Almaeq; pacis artibus:
 Cumq; omnes hominum meritis superasset honores,
 Migrarit in caelum Deus.

Sub effigie Numæ Pompilij.

ROMULO ad Capræ paludem desi-
 derato consecratoq; Numa Pompilius
 successit. Hunc religioſæ grauitatis atq;
 iuſtitie fama inclytum, diſidentes inter
 ſe Romani patres, è Curibus Sabinis acciuerant, apud
 quos tetricæ atq; incorruptæ probitatis diſciplina ui-
 gebat. Tum enim orbatis Rege Duceq; cuius imperio
 per tot annos aſſueuiſſent, abſurdum erat nondum in-
 telleſtæ libertatis nomen: nec ex toto Senatu reperie-
 batur qui alteri tanquam æquali, potius quàm ſibi,
 ſuperba obtrectatione Regium decus cõcederet. Itaq;
 pudendo conſilio, ſed ab euentu demum ſelici, pro ci-
 uie uir externus, auditusq; tantum, Rex eſt effectus. Is
 ingenti prudentia pacatis undiq; finitimis, quos inui-
 eſta Romuli uirtus contuderat, Populi ad arma nati
 ferociam inueſta religione mitigauit: condito ſcilicet
 ad Argiletum & mox claſſo Iani templo, ut milita-
 res animi

res animi non sine numine ad colendæ pacis studia fle-
 terentur. Hæc uerò institui monitu atq; oraculo cre-
 di uolebat, Dea Aegeriæ quæ ab eo nocturnis maxi-
 mè congressibus in nemorosa & perenni fonte irri-
 gua ualle colebatur. Inde enim sacerdotia Dijs, & sin-
 gulos Ioui, Marti, & Quirino flamines instituit. Dea
 Vestæ sacrosanctas Virgines legit: annoq; ex lunaris
 cursus ratione in duodecim mēses digesto, qui nam fa-
 sti, aut nefasti dies forent, Populo edixit. Quibus accu-
 mulatis sacrorum ceremonijs, efferi & rudis Populi
 mentes, usq; adeò imbutæ captæq; sunt, ut faciliè iusti-
 tiam, fidem, temperantiam, colere discerent, nec iam
 ualidius qui peccarent, Magistratum pœna, quàm
 Deorum metu terrerentur. At Numa quum quadra-
 ginta tribus annis imperasset, exactæ ætatis senex fa-
 to cedens, Urbem belli gloria superbam, quod deerat
 sanctissimis temperatam legibus, atq; optima pace flo-
 rentem reliquit. Eius effigiem marmoream diademate
 insignem, quam in Vrbe non uno in loco uidemus,
 nummi ærei cum literis, atq; eadem imagine uerissi-
 mam esse ostendunt.

Antonij Francisci Rainerij Mediolan.

Viderat armato Tybris sub Rege, Quirites

Iura dare edomitis Martia finitimis:

Viderat & superis Populum pia thura ferentem,

Sacræq; sub sancto surgere Pompilio:

Cum lætus, resono hæc effudit flumine. Nostra ò

Quàm bene Roma colit, quàm bene bella gerit.

Sub effigie Artoxerxis.

AEC mitrati regis effigies superbo oris ductu, proluxaq; barba & naso in aduncum prominente, Magni Artoxerxis fuisse conijcitur. Hanc ex antiquissimo Numismate argenteo Rodulphus Pius Carpenfis Cardinalis, omnis priscae elegantiae studiosus, eruditioribus Romanae Academiae interpretandā ostendit. Omnes itaq; non ambiguis coniecturis in id consentiunt: nam Persarum Reges Magorum sacris initiari, ceremoniarumq; principes esse constat, ideoq; eos uti thiasa excelsa, exornataq; gemmis & pluuiali chlamyde, cultu non absimili ab eo quo Romani Pontifices in sacris solennibus exornantur. Hunc autem à Persis Hebraeos accepisse crediderim, à quibus demum ad nos manarit. Sed literae Graecae quae in auersa monetae parte leguntur, nihil plus exprimunt quàm Regi Regum Arsaci Benefico. Teste enim Plutarcho Artoxerxi qui Cyri minoris frater fuit, & Mnemon id est Memor uocatus est, ad differentiam superioris Artoxerxis qui Longimanus appellabatur, Arsaci cognomen fuit. Arridet etiam ad coniecturam Plutarchi problema, ex quo Persarum Reges naso adunco tanquam è stirpe maioris Cyri fuisse colligitur. Nec obstat quod neq; Artoxerxis neq; Persarū inscriptae literae quicquam referant, quoniam id praecclare demonstrat imago sagittarij in folio sedentis, quae uisitur in auersa parte numismatis: nam idem Plutarchus Persarum Reges

Reges pecuniam auream ac argenteam cum nota sagittarij signare solitos tradit, adiecto Agefilai Regis lepidissimo scondmate. Is enim in Asia, terra mariq; rebus contra Persas feliciter gestis, quum summæ uictoriæ immineret, à Lacedæmoniorum Magistratu reuocatus, amico interroganti, cur è limine speratæ ingentis uictoriæ, tam cito rediisset, ita respondit. At tu miraris qui militiæ peritus es, me recentissimorum triginta milium sagittariorum impetum sustinere nequiuisse? At ille qui nihil auxiliorum è Perside in Ioniam descendisse audierat, quum omnino intempestiuū reditus causam improbaret, serò falsi dicterij acumen agnouit. Notabat enim hac infamia Agefilaus patrios ciues, quòd obtrectatione laudis suæ à Tissapherne Persa triginta milibus aureis sagittarijs corrupti, ipsum ab Asia reuocassent. Sed ne ineptus sim Artaxerxem describendum minimè suscipiam, quū is qualis quantusq; fuerit à Plutarcho scriptore luculentissimo memoriæ tradatur. Id unum tamen quod in Principe summæ uirtutis locum implet, & si quæ sint internatæ uitiorum labe egregiè contegit & obscurat, præstantissimæ scilicet liberalitatis specimen insigni præconio extulerim. In eo enim tanta in donando grauitissimi animi magnitudo enituit, ut in referenda gratia pro agresti sepe munusculo, tenuissimiq; officij genere, non ingentia modo auri pondera, sed urbes & prouincias rependeret.

Quem spectas chlamyde ornatum Medaꝫ; tiarꝫ
 Regem Artoxerxem pharetrata Persidis inter
 Præclaros belli proceres, pacisq; Magistros,
 Quos Iouius posuit liquidi prope murmura Lari
 Hic ubi Musarum crexit de nomine uillam,
 Aeternum famæ monumentum, cuiq; perennis,
 Hic ille est in quem natura exempla bonorum
 Congessit, Regumq; malorum immania facta.
 Huius magna fuit laus exegisse tyrannos
 Et claros meritis Reges, & munera parua
 Muneribus pensasse ingentibus, & simul urbes
 Sponte dedisse sua passim, nec clarius unquam
 Duxisse, insigni quàm de uirtute mereri.
 Sol tamen hic proprias habuit quandoq; tenebras
 Dum nimis indulget uetito inconsultus amori
 Abrogat & leges naturæ, ardensq; tuarum
 Iungitur amplexu natarum: atq; his super addit
 Infandam nati cædem, sed splendida in illo
 E tenebris uitiorum emerit ad æthera uirtus.

Sub effigie Alexandri Magni.

ALEXANDRVM Macedoniæ re-
 gem, qui subacto Oriente Magni cogno-
 men adeptus imperium Indico Oceano
 & Riphæis niuibus terminauit, hoc ho-
 nore spectatæ frontis, & rosei uultus decore prædi-
 tum fuisse constat, ex ipsa fide numismatum & statua-
 rum, Græcorumq; præsertim testimonio, qui formans
 eius

eius religiosissimè descripserunt. Tradunt enim (quod
 mirum uideri possit) eum nonnunquam ex serena atq;
 pulcherrima facie, in trucem atq; terrificam mutari
 solitum, & tum maximè, quum in prælijs iracundia
 incensus Martium uigorem igneis atq; minacibus oca-
 lis eubraret. Is à prima statim adolescentia, uti lectis-
 simis moribus & literis ex Aristotelis præceptoris
 disciplina grauius imbutum decebat, usq; adeò gene-
 rosi & laudis amore deflagrantis ingenij aciem in-
 tendit, ut æmulatione decoris, paterna gloria ueh-
 ementer angeretur: Quasi ille stratis undiq; hostibus,
 & tot urbibus manu captis, nihil iam sibi maiora ar-
 mis ausuro planè relinqueret, quo innata necdum
 spectata uirtus enitescere posset. Sed Fortuna, ut ple-
 runq; accidit, ingentium animorum præclara adiu-
 trix, inuictas interempti patris copias excipienti, mul-
 to ampliora quàm tum cuperet regni & gloriæ spa-
 tia despondebat. Itaq; maximarum uirtutum concursu
 inclutus, ex Europa transgressus in Asiam, fatali sue
 gloriæ destinatum, post innumerabiles præliorum ui-
 ctorias, cunctis gentibus iugum imposuit, tanta felici-
 tate, ut ad Scytharum Indorumq; solitudines, aras ui-
 ctoriæ testes consecraret. Verum qui supra mortales
 nominis famam extendisse censetur, Dijs proximus
 existimari potuit, si se ipsum, qui cuncta deuicerat, de-
 mum uicisset, nec pro certo numine haberi adorariq;
 uanissime concupisset. Mirificam enim excelsi animi
 indolem assentantes Persæ nimia adulationis corrupe-
 rant, quod eis Alexander regibus seruire assuetis,

mortali specie formosior & augustior appareret. Ipse quoque reputatione fortune suae, quae nusquam aduersa coeptis atque ausibus intemperanter aspirasset, ita gloriam ab admirandis operibus sponte nascentem inflato animo sentire coeperat: ut iam planè se Philippo inuictissimo rege genitum puderet, cum graui Olympiadis contumelia, postquam confesso matris adulterio se Hammone Ioue editum mentiretur. Ideoque exulta penitus humanitate amicorum praecipuos uanitatem superbientis animi detestantes, temulenta crudelitate trucidaret. At Graeci authores, quod infinitae gloriae auido iuueni totus orbis ad iustum triumphum minimè sufficeret: ita eum congestis laudibus supra mortales attollunt, ut caeterae gentes illum seipso admirabiliorem extitisse arbitrentur, quod nondum alteram fortunam expertus, dum bella ex bellis sereret, in medio uitae cursu ceciderit: non immitti hercle fato, auertente eum à Romanis armis, quae facto uirtutis & disciplinae periculo, si in Italiam transisset, spoliare eum ante parta belli gloria, aut certè multum de fulgore tanti nominis detrahere potuissent.

Antonij Francisci Rainerij.

Quid tua te Macedo iuuat latè aucta per orbem
 Gloria, Hyperboreo quàm riget aura gelus
 Quaeque pharetratae surgunt iuga Persidis, & quàm
 Ebibit Boas decolor Indus aquas?
 Victorem cum te Populorum, uicerit ira:
 Noxiaque undanti pocula sumpta mero,
 Et tumidi

Et tumidi fastus, Diuum queis poscis honores,
 Cogis & ingenuos flectere colla uiros.
 Hec procerum impulerunt fida olim pectora, regi
 Miscere è seua toxica Thessalia.
 Fortunam reuerere: noua ô qui scepra capeſſis
 Nam Dea, regna agili datq; adimitq; manu.

Sub effigie Pyrrhi Epirotarum Regis.

INTER admiranda Romanae antiquitatis monumenta Pyrrhi Epirotarum regis marmorea statua, primam obtinet claritatem. Hæc humana statura procerior, & tota quidem incolumis galeata thoracataq; stantis & sarisse innitentis gestu, in Angeli Maximi honestissimi ciuis domo conspicitur: non sine admiratione ingentis eius uiri uim ore atq; oculis cum laude artificis spectantium ingenijs representans. Nemo enim ei maximorum Ducum aut robusta atq; habili corporis forma exercitationeq; aut indomito uigore militaris animi, aut eximia laudis, quæ armis peteretur, cupiditate comparari potest. Quum inter pugnantissimos imperatores propè unicus, inter magnanimos uerò reges ad gloriam anhelantes omnium confessione præcelleret. Sed qui oblatum in acie hostem inuicta dextra sternere, castrametandiq; & instruenda aciei disciplina cæteros duces anteire, ac inter omnes bello inclytos ueri decoris famam extendere didicerat, uel per ampla iam partæ, affectataq; gloria spatia terminare nesciit, utpote qui bella ex bellis du-

cendo prouocandoq; sepe Fortunam, alias atq; alias
 ex uictorijs, nusquam confecto bello uictorias secta-
 retur, quod uolucris quodam igne ardentis animi con-
 citatus ad Alexātri Magni decus aspiraret. Itaq; dum
 ab Epiro in Italiam atq; inde in Siciliam, & rursus è
 Sicilia in Græciam uerteretur, uaga arma circumse-
 renti Fortuna illudit, usq; adeò indigno tanti Herois,
 ut cuius impetum & robur Romana arma uix susti-
 nuerint, Argiue mulieris manu deiecta in caput te-
 gula perfregerit.

Gabrielis Faerni Cremonensis.

Epirus mihi parua quidem, sed Martia tellus,
 Et Patria, & Regnum, & generose bellica menti
 Materies fuit. Aeacides mihi sanguinis author:
 Et mea cognatum uirtus expressit Achillem.
 Ipse ego præscripto docui munimine ualli
 Metari castra, & tutos ad bella receptus.
 Romula me pubes certamine fusa cruento
 Italica experta est sub mœnibus Heracleæ.
 Quo terrore truces animos atq; aspera corda
 Fregissem Aeneadum, & statuissem foedera uictis
 Ni pacem infamem, cæci sententia discors
 Dissuasisset, & ad lituos atq; arma uocasset.
 Sic ego re infecta Italo de littore cessi,
 Quo me sors grauis atq; immittia fata trahebant,
 Ad clarum nece nostra Argos, ubi seua cientem
 Prælia, ab excelsis ultrix me tegula tectis
 (Indignum) dextra deiecta affixit anili.

Sub

Sub effigie Annibalis.

Vllius unquam uerè inclyti imperatoris uirtus quàm Poeni Annibalis clarior atq; testator fuit, quum admiratione ingentis animi qui Romano nomini dirus hostis exciterat, honoris nomine statuum meruerit, scilicet ut media in urbe ad funestum & execrabile monumentum, truculenti hostis imago spectaretur: graui quidem ac apprime nobili decreto: Nam si Romani senatus iudicium aestimare uelimus, inexpiabili profecto inuidia Carthaginenses ardebunt, qui summæ gloriæ imperatorem ciuemq; suum ab aduerso pugnae exitu solum uertere coegerint, ut in hostium urbem gloriosa quadam adoptione trāsiret. Quid enim ad diurnam laudem Populo Romano honestius uel luculentius esse potuit, quàm tanti hostis nomen, postquam ille toto terrarum orbe, & exul, & profugus, epoto demum ueneno, miserè necem sibi consciuisset, erecto perenni simulacro, æternæ memoriæ consecrasset? Tantam enim uim esse præstantissimæ uirtutis intelligi uolebant, ut extra inuidiam uel in hoste celebranda censeretur. Nec ullo hercle certiore testimonio indomita Romana uirtus niti potuit, nisi eū ubiq; uindicatis iniurijs, à se planè deuictum ostenderet, qui paulò ante bellicosissimarum gentium legiones ex Africa, Hispania, Galliaq; ad Italiæ uastitatem trahens, tot partis ad Trebiam, Trasymenum, & Cannas uictorijs, summum pauenti, sed inuictæ urbi terrorem admouerat. Eius ex marmorea statua integrum caput

penes Fabritium Peregrinum Parmensem uidimus: id cacuminato uillosoq; pileo protectum erat, non ab simili ab eo qui uisitur in argenteo numismate Iube regis, quem purpurei coloris fuisse constat, ex Hircianis commentarijs, quum rex ille barbarus superbo fastu, ut solus duorum exercituum imperator uideretur, Scipionem Magni Pompeij socerum interdicto usu purpureæ ad album uestitum redeisset. Hac autem uilloso & purpurei integumentu turbinata forma Sulthanis nuper in Aegypto Syriaq; regnantibus, prætorianorum equitum capita ad certum pro galca munimentum & ad terrificam speciem ornabantur. Alteram quoq; Annibalis imaginem ex uetustissimo ære Isabella Gonzaga Herculis Cardinalis mater, nobilium antiquitatum sumptuosa cumulatrix, paulo ante urbis cladem nobis ostendit. Ea sedebat in elephantu cubitalis magnitudinis turbinato pileo & orbitate oculi insignis. Cui ut ab exemplo scitè picto deprehenditur, plurimum arridet id marmorcum dimidiatæ statuæ caput, quod pro Annibale cum superioris Africani imagine apud Messanam à Decurionibus religiosè custoditur.

Faerni.

Ferus ille, dominæ terror urbis & pauor
 Clarissimorum pestis & strages Ducum,
 Procella Italici uastitasq; nominis
 Delineatus hac tabella est Annibal
 Quem & ipsa quondam (ô testimonium graue)

Statuarum

Statuarum honore, Romula urbs impertijt.
 Quantum ille meritus est apud Pœnos suos?
 Qui in hostium urbe, ipso inquam in hostili foro,
 Virtutis ergò marmore effictus stetit.

Sub effigie Scipionis maioris.

CIPIO maior, qui à deuictò Anni-
 bale atq; subacta Carthagine Afri-
 cani nognumen tulit, hoc excelso
 ore, & promissa casarie, coronaq;
 insuper ciuica conspicuus incessisse
 traditur, quum proconsul in Hispania debellatis Pœ-
 norum ducibus, ac Hispanis admiratione uirtutis atq;
 iustitiæ in eius fidem se dedentibus, Patris Patruiq; cæ-
 dem uindicasset. Prælio siquidem ad Ticinum non ci-
 uis modò, sed quod incomparabile fuit, & consulis,
 & patris seruati decus meruerat: quod non multo
 post noua atq; inusitata laude cumularet. Patricios
 enim in lugubri terrore Cannensis cladis desponden-
 tes animos, & turpissimè de patria deserenda cogi-
 tantes, uibrato super eorum capita gladio, ita à foedo
 consilio seuerè deterruit, ut eo die ipse unus Urbem
 præsentis animi magnitudine seruasse censeretur. Hac
 summæ uirtutis indole florentem usq; ad eò Populus
 suspexit, ut arcano quodam religionis ostento, ex Dra-
 conis fabula inter incunabula conspecto, cum diuinæ
 stirpis esse putaret, quòd in Capitolio, cellaq; Iouis
 cum numine colloqui, atq; inde oracula excipere cre-
 deretur. Nusquam enim hac uia uadenti ad gloriam,

et triumphos cumulanti, Dij immortales defuerunt,
 postquam uir omnibus integræ probitatis numeris
 uel apud barbaras gentes admirandus, non sine diui-
 no numine cœlestiq; auspicio cuncta belli et pacis mu-
 nia obiret. Verum in eo maxime mirum fuit, inter tot
 eximia naturæ et fortunæ dona, quæ modum excessere-
 rant, quod illud atrox et summæ uirtuti semper infe-
 stum inuidiæ monstrum, non modò non perculerit,
 sed sua insuperabili gloria nitentem supra ceteros mor-
 tales in immensum extulerit. Quid enim ei uel specio-
 sius, uel gloriosius ad nominis eternitatem Dij immor-
 tales tribuere potuerunt, quàm ut immanis inuidiæ
 donitor, de uictore gentium omnium Romano popu-
 lo triumpharet? Quum citatus ad dicendam causam
 peculatus, despectis elusisq; Petilijs, ab eorum infami
 atq; improbo tribunali recedens uniuersum populum
 in capitolium secum abduxerit, quod priusquam profa-
 no iudicio uacarent, Ioui Opt. Max. gratiæ ingentes
 gratis pijsq; animis agenda censerentur, postquam
 eum esse diem fastum, solennemq; memoria repeteret,
 quo ipse Annibalem dirum Romani populi hostem, in
 Africa et prælio, et bello deuicisset. Contriuit liui-
 dos Tribunorum animos, ab hac generosa uoce obor-
 tus pudor, et populum repente circumflexit, quando
 hic ab iniqui iudicij spectaculo, ad iustissimi triumpho-
 rum tram traheretur: illi uerò fracto erectoq; insitæ
 malæ nitatis atq; seuitiæ successu, deserti ab omnibus
 et in isti, neq; uocem impotentis magistratus imperio
 digni. in eade re, neq; oculos contusæ ferociæ indices at-
 tollere

tollere possent. Verum Scipio optimi ciuis more, ut le-
 gibus parere uideretur, ad Linternum sponte secessit,
 satietate gloriae urbanarumq; rerum contemptu addu-
 ctus, quod fortasse pro constanti credi par esset, nisi
 indignatus magistratuū acerbitatem amarulento ore
 Linterni sepulchro suo inscribi iussisset: INGRA-
 TA PATRIA, NE OSSA QUIDEM
 MEA HABEBIS. Quo titulo id oppidum abo-
 lito Linterni uetere nomine, Patriam appellari hodie
 uidemus. Sed exulanti per loca sola Campani litoris,
 & rerum ab se gestarum meritas laudes tranquillo
 animo ad felicitatem repetenti, inexpectatum supre-
 mae gloriae decus obuinit, quod omni alio uel de Sy-
 phace atq; Annibale triumphatis, grauius atq; nobi-
 lius, praedones humani generis hostes contulerunt.
 Quum enim improuiso appulsis biremibus ad eius uil-
 lam frequentes accessissent, & Scipionis familia re-
 pentino metu excita ad uim repellendam, tuendumq;
 aditum arma corripere, se non uenisse hostes proie-
 ctis armis profecti, id unum postularunt, ut sibi lice-
 ret Scipionem coram intueri, quem apud omnes gen-
 tes uirtute & gloria celeberrimum, uenerari adora-
 req; percuperent. Prodiit ergo interritus Scipio, &
 procumbentibus ad pedes humaniter satisfecit, sic ut
 reputatione insperati casus, non sine ciuium suorum
 inuidia erubesceret, postquam extorris & penè exul
 se ipso triumphatore maior ac admirabilior imma-
 nibus piratis, quàm seruatis ab se ciuibus extitisset.
 Mortuus est eodem anno quo clarissimi Graecoru &

Pœnorum duces Philopomenes & ipse Annibal miserabilem uitæ exitum tulerunt.

Faerni.

Pœnorum clades, domitor Carthaginis altæ
Asdrubalis magni uictor, & Annibalis,
Depictum cuius ueteri de marmore uultum
In claris Iouius fixit imaginibus :

Quam te magnanime Heroum, tuâq; ista uerenda

Ora sacramq; libens conspicio effigiem,
Eminet in parua maiestas quanta tabella
Quantum conspiciui floret honos capitibus.

Apparet læto grauitas coniuncta decori,
Et datur excelsi cernere sensum animi.

Conspicere diu, & uim spernere temporis aude
Diuini species imperiosa uiri.

Sub effigie Athilæ Hunnorum regis.

ÆC facies inhumano luridoq; pallore, ac effæri oris monstroso ductu, & torua oculorum nictatione terribilis, immam Hunnorum regis ATHILÆ seuitiam sp'rat, sicuti ex ære artificis manu, & scriptorum stylo expressam uidemus. Hic siquidem ille est, fœnesti sæculi dira clades, urbiumq; & terrarum portentosus euastator, qui superbo atq; terrifico nomine Dei flagellum appellari uoluit: scilicet, ut totius truculentie suæ inuidiam, humaniq; generis odium, absæ in iratum Dei numen auerteret: quasi non alio uictore opus foret, quàm ipso Athila, qui acerbius lege agere,

agere, & uirgas, secures, ignes, ualidius exercere posset, ut damnatæ tempestatis mortales extrema supplicia meriti grauissimè plecterentur. Is Manduci filius, Bleda germano fratre, qui ad Budam Pannoniæ regnum sibi condiderat, impiè trucidato, innumerabilem Hunnorum, uariarumq; gentium colluuiem, secum trahens, per Noricum & Vindeliciam, Rætiarumq; fines, in Galliam irrupit. Sed in Catalaunicis campis edito longè omnium cruentissimo prælio, ita Actij uirtute repulsus est, ut in Pannoniam magna accepta clade redierit: unde demum post aliquot annos reparatis copijs, per Carnicas Alpes in Italiam sese uastabundus effunderet. Sed hæsit in limine aliquandiu obfessa per duos annos Aquileia, atq; eadem fame capta deletaq;. Cæterùm ab eius nobilissimæ urbis excidio, nihil mitigata rabie deflexit in Euganeos & Venetos, Altino, Concordia, Opitergio, Taruisio, Patauioq; euastatis aut euersis, quum undiq; tot oppidorum atq; urbium incolæ, metu mortis, in proximas Hadriatici maris paludes confugere cogerentur. Verùm ab hac inuisitata & planè miserabili incolarum calamitate, leto quodam maximeq; felici auspicio, admiranda urbis Venetæ primordia exorta sunt, insigni quidem magni numinis prouidentia, quum munificentissimo inter paludes situ stupendæ eius urbis fundamenta iacerentur: Quæ una serè omnium per mille annos inuicta, cæteris non obscure seruientibus, in Italia incorruptæ libertatis decus tuctur. Anhelabat Athila semper seuus & furens ad Alarici prædonis

famam, qui ante quadraginta annos Romam orbis do-
 minam summiq; imperij caput immaniter deforma-
 rat, eoq; iam cum tota mole barbararum gentium
 cruoris & prædæ avidus ferebatur, immaniq; uoto
 potitus foret, nisi Martianus Cæsar uiribus & belli
 fortuna inferior, à Deo maximo certam opem im-
 plorasset, diuino instinctu per quietem admonitus, ut
 positis armis Leonem Romanum pontificem uenien-
 ti bellæ obijceret. Suscepit itaq; id munus alacriter
 Leo, nihil reformidato periculo, quod ueræ pietatis
 gloriam asferret. Is non dubia sanctitatis opinione, &
 senectæ uenerabilis, cum simplici antistitum & pa-
 tritiorum ordine in tiara, sacerdotaliq; amictu, &
 prælata argentea cruce, ad tyranni pedes proiectus,
 ita atrocem eius animum aliàs semper iratum & im-
 placabilem, pijs precibus mitigauit & flexit, ut ocul-
 to perterrente numine attonitus & emollitus manus
 daret: Nec multo post qui cuncta obuia prostrauerat,
 nec usquam sisti potuerat, modico contentus tributo
 in Pannoniam reuerteretur. Quid enim maius & glo-
 riosius armis peti potuit, quàm Romanos, qui à deui-
 ctis toto orbe populis tributum exegissent, tanquam
 domitos alienæ uirtutis admiratione tributarios effe-
 cisse? Mirabantur Hunni proceres Romanæ prædæ
 auidi, quòd Athila uirtutis & fortunæ suæ penitus
 oblitus, ex bellicosissimo imperatore, homuncionis sa-
 crificuli oratione fracto uigore animi, repente alius
 & prorsus imbellis & timidus extitisset. Verùm is ad
 ea respondens, tantæ commutationis causam in duos
 augustiore

augustiore specie Heroes referebat, qui à dextra le-
 uaq; supplicantis Leonis uibratis gladijs sibi necem,
 nisi pijs precibus annueret, minitari uidebantur. Eos
 proculdubio diuorum Petri & Pauli spectra fuisse
 Christiani existimant. Athila uerò uel supra omnes
 barbaros ingenio maximè fero & agresti, ut suos iti-
 dem conuicio quodam pacem Romanis datam impro-
 bantes eluderet, lepido scommate usus fertur, quum
 diceret, an non importunè miramini quod ferarum
 regi, quem cuncta animantia horrent, repente cesse-
 rim? facete ad pontificis nomen alludens. Per hunc
 modum Romanis tributo imposto in amicitiam rece-
 ptis, quum in Pannoniam esset reuersus, Hildidem ex-
 cellenti forma uxorem duxit, sed maturè Dij prohi-
 buerunt, ne ex eo ferali connubio proles aliqua tan-
 quam humani generis portentum ederetur: nuptiali
 enim nocte temulento atq; altè stertenti, tanta uis san-
 guinis per nares erupit, ut qui tot cædibus passim edi-
 tis provincias immanissimè cruentarat, ad extremum
 subito expirans, coniugalem thorum largissimo san-
 guinis sui flumine inundarit. Memoriae autem prodi-
 tum est, Martianum Cesarem per somnium ea nocte
 qua Athila fato cessit, fractum eius tyranni arcum,
 comminutasq; sagittas, Theodosio indicante con-
 spexisse, quasi Dijs curæ esset, ut hosti-
 le quicquam ab ea terribili fera
 timere desineret.

Antonij Vulpj Nouocomensis,

Quid tot conspiciens, uiator, altum
 Erecta ad tumulum trophæa, totq;
 Victorum exuuias Ducum, urbiumq;
 Tot cadauera, totq; de subactis
 Triumphos populis, stupes anhelus?
 Rex ille Athila, Numinum flagellum,
 Tu nosti reliqua: hic iacet, uiator
 Cerne, ut nunc etiam cinis superbus
 Spiret imperium, minas, furorem,
 Hunc casus nisi narium soluta
 Vena, dum thalamis nouæq; nuptæ
 Indulget nimis, abstulisset: orbis
 Euersus, titulos, decusq; : monstro
 Fatali cumularet, & trophæa.

Adami Fumani Veronensis.

Fax orbis ille, incendium, pallor, pauor,
 Europa monstrum quem nouum genuit parens,
 Matris ferus quod carnifex foret suæ,
 Qui barbaro superbo ipse spiritu
 Dei flagellum nomen indidit sibi
 Terris furens satelles irati Iouis,
 Per quem fuere secla facta ferrea,
 Quum quaq; mores usq; sudit barbaros,
 Quo se ore uiuens ferre suesset Athila
 Tabella Iouij hæc indicat planissime.

Sub

Sub effigie Totilæ Gothorum regis.

TOTILAS hoc roseo illustriq; uultu,
 & statura corporis eximia multoq; mi-
 litaris animi uigore, Visigothica regie
 stirpis specimen referens, Taruisij rex
 est appellatus, paulo post quam rex Vitiges Belisarij
 uirtute fractis opibus sese atq; Rhœnænam uictori de-
 didit, ut ad Iustinianum triumphali spectaculo duceretur.
 Indignabantur enim reliqui Gothorum proceres,
 qui in Venetiæ Cisalpinæq; Galliæ oppidis remanserant,
 quod inuicta antea Gothorum uirtus, Græcis ho-
 munculis imperitia Vitigis, aut certè nimis celeri de-
 speratione succubisset. Propterea hominem regia
 dignum corona animo atq; oculis requirebant, qui
 afflictum, humiliq; prostratum Gothicum decus erigeret.
 Nam paulò ante Theudebaldum Vitigi suffectum,
 quod Vraiam uirum sua uirtute & Vitigis propin-
 quitate clarissimum, indignè occidisset, Bella Rogus
 inter epulas obruncarat: successoremq; huius Atha-
 ricum Gothi proceres, quod cum Iustiniano sædè pa-
 cis, quam armis contendere mallet, incertum an ue-
 neno, intra paucos menses sustulerant. Itaq; Totilas
 ex Theudebaldi sorore genitus, insigniq; ob id proce-
 rum fretus studio, usq; ad eò animum sustulit, ut bonæ
 spei plenus, & gerendi belli maximè cupidus, ad uete-
 ris imperij, Theodoricq; regis amplitudinem aspi-
 raret, sæpeq; ad Gothos concionaretur magnificè
 suadendo, ut nihil animo se demitterent, & sibi se-

cunda omnia, postquam Belisarius Italia decessisset, obuentura sperarent. Nec opinionem fauentis populi usquam sefellit, utpote qui in omni obcundo munere mirificæ uirtutis uim ad bellum asferret: & eo quidem rerum successu, ut maximorum regum famam rerum gestarum felicitate æquasse, nec immanissimi tyranni nomen à nostris impostum, meritò tulisse censeatur: nisi in postremo uitæ actu, ut in Tragœdijs uidemus, illudente Fortuna corruisset. Primum eius operum uictoria fuit de Bessa & Vitalio Belisarij ducibus ad Veronam parata: lato quidem auspicio, quòd profligatis copijs cuncta ad unum militaria signa in eius potestatem uenissent. Inde uictor & ferox Italiam percurrrens, passimq; præsidia confirmans, Spoletum cepit, Beneuentum moenibus nudauit, Neapolim longa obsidione perdomuit. In ea autem uictoria tanta usus est clementia, lenitate, iustitia, ut Cononem præsidij præfectum, liberali inuitatum stipendio, & id munus renuentem, quòd sacramenti religione obstrictus sine scelere fidem mutare non posset, incolumem datis comitibus Romam dimiserit. Romanos item milites & ciues Neapolitanos inedia propè enectos, & passim ab immoderato auideq; sumpto cibo collabentes, distributis ad uitæ & ualitudinis rationes alimentis, resouit atq; seruauit. Et quum undiq; maleficia militum puniret, armigerum suum, nobili ortum loco & apprime strenuum, de ui illata ingenuæ uirgini conuictum securi percussit, tanta seueritate, ut dam-

natè

Dati bona quæ erant amplissima nupturæ uirgini in dotem adijceret. Brutius demum, Lucanis, & Calabria admoto undiq; terrore in fidem redire coactis, satis sibi bellicæ laudis, satisq; imperij sibi partum existimare potuit: nisi Roma urbium omnium domina ad summum gloriæ cumulum potiri cupiuisset. Nec impotentis barbari inmani uoto Dij iampridem Romanis infesti omnino defuerunt: semel enim ut in factis erat, atq; iterum urbs Roma Isauris, Cilicibus, custodia locum prodentibus, capta, direpta, euastataq; est. Verum auso potitus Totilas nequaquam barbare ingenio ex tanta uictoria nouæ laudis occasionem intellexit: generosoq; consilio uolentiæ atq; superbiæ suæ modum imponens, omnes qui in templa confugissent, incolumes & liberos fore pronunciauit: usq; adeo remissa animi feritate, ut Pelagio sacerorum Principi, & pro salute publica excidium deprecanti, religioso quodam pudore placatus obediret, & in moenia tantum grassaretur, ut certis in locis ingentium portarum instar adaperita, & potentia suæ uim, & moderationis lenitatem, æterno monumento testaretur, Romanorumq; familie in Campania oppida relegatæ, patrij soli calamitatem diligerent. Ceterum miseris, ut plerunq; in ipsa clade accidit, pie riteq; ad placanda numina conuersis, non omnino serus ultor Narses aduenit, ut commutata belli fortuna, qui à summo duce Belisario superari nequiuerat, præualidus & ingens uir Totilas, à tripalme sene eunucho uinceretur. Cum hoc enim Totilas

postquam undecim regnasset annos in Umbria iuxta Calles oppidum viæ Flaminiae impositum ad aquam (ut dicunt) Alaniam, collatis signis conflixit: Eo quidem euentu, ut quum diu inter utranq; aciem phalerato equo, & auratis armis conspicuus, iaculo saepe in auras euibrato, itidemq; excepto, equitandi artem ostentasset, conserta demum pugna profugeret, uulneratusq; à persequentibus, intenta fuga ad uicum Capras cum tribus equitibus elaberetur. Ibi dum uulnus obligaret, nec sanguis sisteretur, expirauit: Vna hac fortasse fatali sorte nequaquam infelix, quod tanti modo nominis rex, & inter strenuos milites longè fortissimus, nec unquam antea uictus, Eunuchi triamphi effugerit, quum sine ullo funeris honore, nullisq; inferijs, clam inter uepreta conderetur: ut inde post aliquot dies indicante muliercula erutus, & planè agnitus, uel ab ipso uictore Fortunæ ludibria graui animo reputate, miserationis & uerecundie mixtas gaudio lacrymas exprimeret.

Antonij Francisci Rainerij Mediolan.

Hæc Totiæ effigies, quo iuncta leguntur in uno

Et decor, & robur, & pudor, & pietas.

Miscetur decori robur, pudor emicat armis

Quam forti apparet pectore, tam pius est.

Urbem terrarum dominam capit, attamen urbis

Seruat captivæ templa, Deosq; colit.

Semiuir ast illum ualido domat agmine Narses

Infractum bellis omnibus ante uirum

Flebilior

Flebilior sors nulla fuit, nam contigit illi
(Heu) prope scæminea procubuisse manu.

Adami Fumai.

Immanis ille pestis urbis, barbarus
Quæ barbararum gentium terror, sui
Ad ortum ab occidente fines imperi
Olim feroci Marte dilatauerat,
Qui nostra uastitate cuncta percussit
Vicos, agrosq; ciuitates, oppida,
Ritu procellæ, turbinisq; acerrimi
Deo atq; hominibus abhominatus Totila
Hac in tabella pictus hospes an uides
Ut seuus, importunus, impotens, adhuc
Stragem minatur ore, cædem, sanguinem?

Sub effigie Narsetis Eunuchi.

ARSETIS ueram imaginem quam
argenteis & æreis nummulis minime e-
leganter expressam uidemus, Græci scri-
ptores Procopius, Agathius & Suidas,
ad perenne monumentum nobis ita representant, ut
eam non letis modò oculis, uerùm maximè pio gra-
toq; animo & admirari & uenerari fas sit. Quid e-
nim ex omni annalium memoria admirabilius fuit,
quàm Gothorum gentem, indomito immanium cor-
porum, ingentiumq; animorum robore terribilem,
ipsūq; inuictum antea regem Totilam, ab homulo
gracili, pusillo, & quod maximè miserum & puden-
dum hostes putarunt, defectæ uirilitatis eunuchō, om-

nibus ferè prælijs, ac uniuerso demum bello superari Siciliam, totaq; Italia depelli, & ad internitionem nominis passim deleri? Fuit hoc profecto incomparabile, & uerè summo amplissimæ laudis decus, quum longè speciosissimum de restituta urbe liberataq; Italia trophæum Narseti erectum conspiceretur: si certis sese finibus immensa uirtutis gloria terminaret. Accessit enim ad ipsum excelsi trophæi cacumen, ut id noua specie nouisq; exuuijs exornaret, uictoria de Francis ad Volturnum parata. Irruperant in Italiam è Gallia Germani fratres Bulthinus & Leuthares, Francorum principes, non contenti opulenta ea regione, quam ipsi è Germania aduenæ eiectionis indigenis occupassent, ut post debellatos à Narsete Gothos, Italiæ imperium arriperent. Diuisis itaq; copijs Bulthinus à Tyrrheno, & Leuthares ab Adriatico litore, totam Italiæ emensi longitudinem cuncta obuia prostrauerat: iamq; Bulthinus diues præda è Brutijs atq; Lucanis rediens, quartam cladem afflictæ adhuc Vrbi, & nondum plane munitæ, proculdubio allaturus erat, nisi Narses irruenti belluæ ad Casilinum occurrisset. Erat t̄ Franci inuictum, & formidabile hominum genus, hamatis atq; mortiferis instructum telis: sano imperatori æquo in campo & iusta acie refutandum: nec oppugnandum quidem in castris, quum se lunata curruum serie depressis solo ad axem rotis undiq; muniisset. Verum Narses uel parua manu tot barbarorum roborum per moras & astus mirè ludificatus, ita perfrexit, ut inusitata aciei forma circumuentos, cadente

dente Balthino ad unum omnes trucidaret, & Volturni cruento alueo ingentia cadauera in Tyrrhenū noluerentur. Parem quoq; profectiois & uitæ exitum, sed diuersa conditione Leuthares tulit. Nam è Salentinis per Apuliam, Picenū atq; Flaminam quum in Venetiam esset reuersus, quòd templa omnia passim sacris donarijs spoliasset, ultore magno Deo in horribilem incidit morbum, ex quo uesana rabie percitus, suos artus dentibus laceratos, manantemq; cruorem bibens deuorabat: & Franci ad unum omnes sæuiente pestilentia delerētur. Tantis rebus gestis Narses quum per Italiam præcellenti pietate templa conderet, & passim illatas à Gothis iniurias magnificè resarciret: summaq; legum æquitate populis ius diceret: id unum omnino contendebat, ut fessa tot malis Italia, secura atq; opulenta pace frueretur. Sed his artibus collecta gratia, auctis opibus & insigni gloria florentē, quem immense Gothorum uires, & formidanda Francorum arma non fregerant, oborta inuidia humane felicitatis commune malum, inexpectatò ita percudit, ut incredibili dolore incensus, animum omnibus antea iustitiæ, religionis, & patientiæ uirtutibus exaggeratum, ad uindictæ libidinem indignanter uerteret. Sophia nanq; Augusta muliebri liuore à delatoribus concitata, quum Narseti successorem destinaret, ad eum contumeliose scripserat: ut iam tandem diuitijs expletus in Italia regnare desineret: quando ei colus in Gynæceo Byzantij, quàm Romæ sceptrum aptius conueniret. Quæ uerba usq; adeò profundè in pectus

descenderunt, ut Sophia responderet se nere quidem,
 ordiri, texereq; solitum, mature daturum operam, ut
 paratis iam filis eam scite telam ordiretur & texeret,
 quam nec ipsa nec uxorius imperator retexere pos-
 sent. Accersendum enim in Italiam è Pannonia Alboi-
 num Longobardorum regem, cui nemo ex inuidis
 resistere posset, existimauit: ut intima Romani imperij
 uiscera, nouæ & bellicosissimæ gētis irruptione qua-
 terentur. Verum omnibus magnitudine periculi ter-
 refactis, Ioanne Romano Pontifice iustam iracundiam
 pijs precibus demulcente, Narses pristinae suæ pietatis
 & probitatis memor, perturbatam mentem ad cle-
 mentia decus usq; adeo tempestiuè reflexit, ut Alboi-
 num iam intentum ad iter, subsistere, oppeririq; alia
 nondum matura occasionis mandata iuberet. Parue-
 runt Longobardi, nec oblatum inuadendæ Italiae con-
 silium prius ad profectiorem explicarunt, quam Nar-
 ses post aliquot annos cunctis quæ ab imperatore de-
 ferri possent honoribus functus, iam senex excessit è
 uita. Eius siquidem inclyta uirtus in postremo uitæ
 actu, quod summæ felicitatis fuit, immane illud inui-
 dia monstrum magnitudine admirabilium operum
 & illustri fulgore suo penitus obruerat. Imbelles e-
 nim liuidiq; aulae proceres, non obscuro ingruentis
 belli metu subacti, qui ad Narsesis præfecturam anhe-
 lare ausi fuerant, eum quem priuatim oderant, ut ple-
 runq; fit, publicè miris laudibus extollebant, ita ut
 mihi Narses supra omnes mortales maxime admira-
 bilis fuisse censeatur, postquam è Perside conditione

seruus

seruus & eunuchus, inter delicias muliebres nutritus in Regia, pretiosiorq; denuin gaze fidelis custos prepositus, e tanta erepta uirilitatis calamitate unicus propè cum uirtute, tum Fortuna imperator extiterit. Nemo enim eo peracuti atq; habilis ingenij uime solertius ad consilium flexit, nemo grauisimarum rerum negotia certius explicauit, nemo deniq; utriusq; Fortune impetum constantius atq; feliciter sustinuit & auertit. Verum quod admirationis humane modum excedere uidetur, nullo literarum fretus presidio, quod sophistæ ad parandam dicendi artem nunquam operam dedisset: eloquentia militari tantum ualuit, ut quum opus foret, repète summus orator, animos quod uellet facile impelleret. Cunctas siquidem humanarum rerum actiones ad religionem reuocabat, ex qua non dubia presensio diuinitatisq; rerum bellicarum, & longa infracti animi patientia, & cuncta deniq; iustitiæ temperamenta profuerent. Nec in tenui corpuscule supra ingentis animi uigorem expetita magnis dubiis, equitandi & iaculandi peritia deerat, qua uires in hoste ad impetum ualidiores mirè contemneret & eluderet. Nobilissimum eius operum Romæ uisitur marmoreus pons, quem Totilas disiecerat, Anieni Salaria uia impositus, in quo tale Epigramma incorruptis adhuc literis legimus, dignum utiq; ut non in ponte tantum, sed toto orbe ad Narsis gloriæ celebretur.

Quam bene curuati directa est semita pontis
Atq; interruptum continuatur iter,

Calcamus rapidas subiecti fluminis undas
 Et libet iratae, cernere murmur aquae,
 Ite igitur faciles per gaudia uestra Quirites
 Et Narsin resonans plausus ubiq; canat.
 Qui potuit rigidas Gothorum subdere mentes
 Hic docuit durum flumina ferre iugum.

Antonij Francisci Rainerij.

Non non hac tabula semiuirum hunc fingere paruula
 Fas est, marmoribus quem decuit scalpier, arduo
 Aut ossa, aut Rhodope, aut acrio Caucaseo in iugo,
 Si spectes animum belligeri, factaq; fortia.
 Hic Narses, regio quem peperit Persidis inclyta,
 Byzantiq; aluit, quem domus olim aurea Caesaris
 Eductum muliebri imperio & mollibus in iocis,
 Acuto fuerant secta cui pondera forcipe.
 Hic ille est ualido consilio qui quatit agmina
 Gothorū, & madidum sanguine regem Totilā Italo,
 Francorumq; acies, barbariemq; Ausonia expulit.
 Salue, ô maeste animo semiuir & clarior omnibus
 Veris Marte uiris. Nunc utinam Magne resurgeres.

Sub effigie Caroli Magni.

ALVE Heros bellica uirtute, illu-
 stri iustitia, & Christiana pietate su-
 pra omnes Augustos maximè in-
 clyte. Salue imperator inuicte non
 MAGNI modò, quod cōsensu no-
 stri orbis cum incomparabili gloria tibi obuēnit, sed
 TER MAX. cognomento dignissime. Tu enim
 gentes

gentes immanitate barbaras, & in uestigio mori potius quam uinci solitas, quoniam insanis superstitionibus seruirent, ita iustis armis & diuina tua uirtute domuisti, ut non opibus & libertate spoliatae uinctas manus ad seruitium uictori darent, sed conseruatae incolumes à clementia pietateq; tui nominis insigne beneficium acciperent: quum ad ueræ religionis cultum te hortatore, magistroq; ducerentur. His nempe longè optimis belli & pacis artibus, non indomitos modò Saxones & peruicaces Cantabros perpetuis uictorijs deuictos, uerum quod ad perenniorem laudem nobilius fuit, Longobardos arroganter & impiè sacrosancto pontifici infestos, Deo ultore funditus excisos uidemus. Salue itaq; Christiani imperij propagator Augustissime, pontificiæ dignitatis assertor & uindex, aureaq; ætatis conditor. Te siquidem auspice Italia in primis, quæ iam pridem à Gothis & Vandalis deformata prostrataq; ferrei seculi iniurias pertulerat: sese usq; ad eò felici rerum omnium prouentu erexit, ut pristinae amplitudinis ornamenta reciperet, & religio ad firmiorem dignitatem ritè instaurata, clariore iam nominis sui auctoritate potiretur, & singulae propè urbes tuæ eximie liberalitatis atq; magnificentie monumenta mirarentur. Verum Etrusci nullo unquam æuo tuas laudes silebunt, quòd Florentiam omnium urbium longè pulcherrimam ad non dubium, si admirabile ædificiorum decus spectetur, totius Italiæ ornamentum, in cineres à Gothis conuersam restitueris. Itaq; magnanime Carole, nihil nobis ex tui decoris

memoria maius aut luculentius relinquitur, quàm ut hanc generosæ frontis & probi ueræq; augusti oris speciem contemplando sanctissimè ueneremur. Neq; enim dubitare fas est, quin inter priscæ etatis Heroes mirifica pietate in cælo beatas sedes meritos, æterna felicitate persuare. Vel ob id te ipso in terris maior & uenerabilior, quòd pleriq; Romani imperij successores nequaquam æmulatione gloriæ tuæ ducti, & impiè & turpiter ad certum dedecus ac ignominiam neglectæ religionis imperarint. Aeream Caroli effigiem nobis dono dedit Alphoncina, Magni Laurentij Medicis nurus.

Ioannis Bellai Cardinalis Parisiensis,

Carole dum monstras aditus quibus Itala posses
 Externum uirtus ferre subacta iugum,
 Lene tamen ferre illa iugum sub principe leni,
 (Quale fuisse tibi uidimus ingenium)
 Extincti penè unus opes Latiasq; tuasq;
 Nec laus in lucro ut debuit esse, fuit:
 Regnandi neq; enim est, ut regni exempla secutus
 Aemulus heu cœpti qui fuit ille tui,
 Aemulus ille quidem, cœptiq; & nominis heres
 Sed tibi tam, uicto quàm nocuus Latio,
 Nam Latio est usus sic in tua uiscera uicto,
 Ut sit in authorem pœna retorta suum:
 Si nescis, procereq; cæsos animasq; nepotum
 Err antes toto consule in Elysio.

Honorati

Honorati Fasitelij.

Audisti ne olim magni post Herculis arma
 Extremam paribus Calpen qui terruit ausis
 Inuictum uirtute animi, dextraq; Rolandum?
 Audisti robusta senis tot pignora Amonis,
 Ac teneram roseo cum primis ore puellam
 Caside sub dura solitam se credere campo,
 Congressamq; uiris, uictricem excedere pugna?
 Atq; alios, aliosq; omnes fortissima bello
 Pectora, bis senos ex ordine Palatinos?
 Quos magnis longum spectatos Gallia rebus
 Euexit coelo, & fulgentibus intulit astris,
 Insignes scilicet spolijs Heroas opimis
 Insignes raptis immani ex hoste trophais?
 Hoc duce, quem multo trabeatum cernis in auro,
 Nunc etiam aspectu ipso, & maiestate uerendum,
 Hoc meruere olli, & tantum exhaustere laborum.
 CAROLVS hic ille est, quē nec secla ulla, nec etas
 Non canet eximio Magnum cognomine regem:
 Cuius ab auspicijs tum primum Gallica signa
 Betis, & infractus uictricia sensit Iberus.
 Intremuere Asiæ reges, iacuitq; subacta
 Punica terribili tellus concussa duello.
 Cetera ab angustæ spatij exclusa tabellæ
 Te magni diuina IOVI monumenta docebunt!

Parthenij Parauicini Nouocomensis.

Hæc uerò longe ante alias quæ fulget imago
 Quam circum densa mediam cinxere coronæ

Egregij bello reges, tibi maxime regum
 Sacratur, priscum reparas qui Martis honorem.
 Nam uix Pipini imperio sceptrisq; potitus
 Francorum iusta arma moues, atq; hoste subacto
 Ducis Aquitana celebrem de gente triumphum.
 Nec mora quãquã in gēs immani à Saxone bellis
 Ingrueret, patrios fines transgressus & Alpes
 Vixdum uictrices aquilas augustaq; signa
 Expandis, cecidere hostes rex captus, ab illo
 Italia amissos primum sperauit honores,
 Et caput erexere arces, collesq; Latini,
 Relligio, Petriq; ratis iam fessa procellis
 Per te exoptatos subiit tutissima portus,
 Tene adeo Ausoniae pietas laudumq; cupido
 In lituos, aræ, Romanaq; sacra, trahebant?
 Qui Longobardum strages, & Bætica dicam
 Agmina? perfractos Mauortia pectora lberos
 Et totum auspicijs domitum felicibus orbem
 Post obitos quem tot exant latosq; labores
 Iuppiter, emeritum cæli super arce locauit
 Heroes inter claros, sanctumq; senatum.
 Ausonia infelix, ecquem nunc æmula uirtus
 Excierit, quis iam pro relligione tuenda
 Sollicitus, sacrisq; Deum pia ceperit arma?
 Vos ò qui socias odijs ciuilibus urbes
 Vertitis, infandisq; decus speratis ab ausis,
 Si fame uos tangit amor, laudumq; cupido,
 Hoc agite, hinc iustus querenda est gloria bellis.

Sub

Sub effigie Gothifredi Bolionij.

BELLO sacro, quod ante quadringentos annos indicente Urbano pontifice, ab illustribus Europæ Regulis pro gloria Christiani nominis, incredibili pietate susceptum, inusitata gestum uirtute, ac admirabili felicitate confectum est, GOTHIFREDVS Bolionius supremum decus tulit. Is tum in Belgico Oceanilitore urbi Bononiæ dominabatur, præq; se ferebat antiquissimam Lothoringiæ stirpis nobilitatem, quum pontifex ad Claramontem Aruernorum oppidum, in Asiaticam expeditionē ad recuperandas Hierosolymas nomen dantibus, dextro humero rubra cruce, religiose obsignato, cælestis uitæ præmia promittebat. Omnium itaq; Princeps Gothifredus Christi se militem professus, eam crucem, & belli tesserā de manibus sacrosancti pontificis accepit: Ea uerò apud uniuersos erat DEI VOLENTIS. Inerat ei præcipuum nature donum proceri corporis, & grauisimioris eximia dignitas, quam excellens bellica uirtus, & sancta promissi fides, incorruptiq; mores adornabant. Nauarat Cæsari in Italia bellum gerenti fortens fidelemq; operam: unde trium linguarum peritians & singularis industriæ famā bello & pace retulerat. Incredibile dictu est quo militum concursu, quo ardore procerum, quo diuitiarum, penatium, uxorū, & uitæ deniq; contemptu rubræ cruces peteretur. Diuino enim quodam furore cōcitatis animis, deuotisq; corporibus

generosissimi quiq; non caducum, sed immortale de-
 cus querebant, quum pia fortiaq; pectora occupante
 religione, periculorum omnium metū, spes unā peren-
 nis inter cœlites gloriæ discuteret: propter quam su-
 scepto uoto, cunctis domesticae pacis delitijs, cunctisq;
 opulenti ocij uoluptatibus facillè renuntiarent. Id ue-
 rē piū, uerēq; decorum præsentium animorum de-
 cretum, non Gallos modò, sed Germanos, Anglos, Sco-
 tos, & Danos, & deniq; Hungaros æmulatione pie-
 tatis & gloriæ in id bellum traxit. Non desuere Itali
 principes externæ pietatis æmuli, qui expedita arma
 consociarent: mariaq; traijcientes cupidissimè seque-
 rentur. In his fuere è Transpadanis Gulielmus Lon-
 gaspatha, & Otho Vicecomes, & ex Apulia Boe-
 mundus atq; Tancredus illustres Reguli, qui supra tri-
 ginta milia armatorum peditum & equitum sub sig-
 nis habuerunt. Iere diuersis itineribus, diuersisq; clas-
 sibus, quòd tantæ alendæ multitudini, neque expositæ
 passim, aut reconditæ fruges, neq; contracta undiq; na-
 uigia ad traijciendum sufficerent. Petrus Eremita hu-
 ius belli præcipuus adhortator, ab Hungaris ex itine-
 re multis affectus detrimentis, cum primo agmine By-
 zantium peruenit. Hugo Magnus Francorum regis
 frater, qui authoritate nominis cunctos anteibat, è Ba-
 rio Dyrhachium traiecit, & per Macedoniam in
 Thraciã iter habuit. A Brundusio autem atq; Hydrun-
 te Boemundus cum Italicis copijs Ionium emensus Co-
 rinthum appulit, atq; inde per Aetoliam & Phoci-
 dem atq; Thessaliam, Byzantium est profectus: Ale-
 xio Græc.

xio Græcorum Imperatore, usq; adeò ad tantæ multi-
 tudinis conspectum metu consternato, ut postquam
 iusta petentibus, & inuicta tenentibus arma, nihil ne-
 gare poterat: dubio astutoq; ingenio certa passione
 cuncta concederet: scilicet ut graui ea periculosaq;
 Thraciæ tot fortissimarum gentiũ multitudi-
 ne exoneratus, belli ipse spectator omni prorsus timore atq;
 incommo-
 do leuaretur. Traiecerunt è Byzantio Calce-
 donem trecenta milia descriptorum peditum, & cen-
 tum milia galeatorum equitum, qua multitudi-
 ne uadentium ad insolitum decus, nusquam irritato
 ta penè Asia quateretur: nam sicuti ab Europa terri-
 biles tot nationum copiæ, totq; inuicti duces suscepto
 semel uoto, aut honesta morte, aut insigni uictoria sa-
 tisfacere, perrumpereq; omnino in Syriam ad Christi
 sepulchrum decreuerant. Ita excitiæ ad arma toto Ori-
 ente Mahometanæ gentes, Asiæ possessionem ante
 trecentos annos bellica uirtute partam pertinacissi-
 mè tuebantur. Sed ea nostrorum uis religiosiq; & in-
 domiti conatus felicitas fuit, ut quum centies uarijs
 cruentisq; successibus esset dimicatum, nec ingentia
 flumina, nec inaccessibleæ Tauri, Amaniq; rupes, nec ob-
 iectæ passim immensæ Barbarorum acies, nec sitis, nec
 diræ famis, incidentesq; uiris & iumentis morbi pro-
 perantia agmina retardarint. Scriptores nempe eius
 ætatis, & in primis Tyrius antistes, qui earum rerum
 historiam incorruptè condidit, uarietate incredibi-
 lium casuum, & magnitudine præliorum obruuntur.
 Hæc enim humanæ memoriæ captum exuperant, &

omnem annalium fidem antecedunt. Nec mirū quū
 totius ferè cōmoti terrarum orbis, bellicosissimæ gen-
 tes non de fortunis modò ac imperijs: sed quòd maxi-
 mè animos excitat & incendit, de religione, sacro-
 rumq; autoritate inter se manus contulerint. Ad Ni-
 cæam primò Solymanus Turcarum Satrapes & cla-
 rissimus imperator ingenti prælio uictus, & latè pro-
 fligatus est. Ad Antiochiam dein le in Syria Corba-
 nam Parthorum Medorumq; & Assyriorum innume-
 rabiles ducentem copias, nostri Heroes ancipiti præ-
 lio dimicantes, ad Orontem prostrauerūt. Aegyptius
 uerò Rex Caliphas memorabili acie uictus Christianæ
 uirtuti succubuit, Hierosolymæq; demum diu oppu-
 gnata, acerrimæq; defensæ, magna cum cæde Barba-
 rorum captæ sunt: quum ante omnes Gothifredus ad-
 mota turri lignea, ex eaq; in hostilem murum demisso
 ponte, ipse cristata galea conspicuus, & pedestri pro-
 tectus scuto, trucidatis depulsisq; Barbaris primus in
 urbem peruasisset. Eo celeberrimo facinore edito, tot
 Procerum consensu Hierosolymarum Rex est appel-
 latus. Sed uir sanctitate pariter atq; uirtute singula-
 ris, decorum fortasse alijs, sibi uerò superbum regis
 nomen, pio inuictòq; aduersus fastum animo repudia-
 uit: quòd nefas esse diceret, ea in urbe auream coro-
 nam ferre, in qua Christus spineam tulisset. Quo ha-
 bitu delatum diadema renuentis, eius effigies iubente
 Leone pontifice, ex uero numismate excepta, in coe-
 naculo Vaticani picta est. At Gothifredus suscepto
 imperio nihil antiquius duxit, quàm sacrosanctæ Vr-
 bis delubra

bis delubra ritè expiare: quassata arietibus mœnia in-
 staurare, ac ingenti cura Ioppem expugnare, ut Chri-
 stianis clâssibus in proximo litore portus pararetur.
 Nam Veneti Liguresq; tam pia quàm decora cōten-
 tione nouas semper copias, nouosq; cōmeatus, & bel-
 lica instrumenta nostris præclare uincensibus conue-
 niabant: uigente & crescete ad uictoriæ famam studio
 piorum fortiumq; hominū, qui ad inuisendum Christi
 sepulchrum, urbemq; antiqua religionis claritate fa-
 mosissimam, certatim transfretabant. Victores nanq;
 proceres sacre militiæ, uoto ad Christi sepulchrū ritè
 soluto, perfusi incredibili lætitia, tanquam uictoriæ
 compotes, ad uxores & propinquos in Europam re-
 dibant, hortabanturq; obuios, ut in supplementa glo-
 riosæ militiæ defunctorum, arma atq; animos expedi-
 rent, & reliquū integræ adhuc laudis decus, deletis ad
 internitionem impijs mererentur. Caterū Gothifre-
 dus Ioppe Ascaloneq; expugnatis, fufisq; non una acie
 passim hostibus, mediterraneisq; aliquot oppidis in fi-
 dem receptis: quum integrum regnasset annum, pesti-
 lenti morbo surreptus excessit è uita: tãto Christiano-
 rum, Syrorumq; omnium luctu ac desiderio, ut qui ui-
 uens multos dignitate æquales, cōmendatione pietatis
 atq; uirtutis anteisset: post mortē quoq; in terris felix
 haberetur, quòd relicta posteris gloriosa hereditate
 Balduinus frater, qui ad Edessam Mesopotamiæ urbē
 Tetrarcha regnabat: fraternæ amplitudinis atq;
 fortunæ nulus, consensu Procerum re-
 gnum sit consecutus.

Antonij Francisci Rainerij.

Gothifrede pijs Solymos dum subijcis armis,

Et renuis capiti regia ferta tuo:

Nil unquam humano diuinius exijt ore

Regali quàm quod exijt ore tibi,

Laurea non hominem gestare, nec aurea regem

Fas, ubi rex Diuùm spinea ferta tulit.

Macte heros tam uoce hac quàm uictoricibus armis

Que Babylon, omnisq; horruit Assyria.

Sub effigie Saladini Aegypti, Sy-
riæq; Sulthani.

ALADINVM Sarraconis Me-
di, qui nefario scelere summaq; per-
fidia interfecto Califfa Memphitico
Sulthano, cuius mercenarius dux
fuerat, Aegypti regnum occupauit,

filium fuisse authores tradunt: tantaq; animi magni-
tudine & uirtute præditum, ut inuicto spiritu, altitu-
dineq; solertis ingenij, & ui eximia corporis, peritiam
& fortuna belli, maximorum imperatorum gloriam
æquasse censeretur. Is ab incunte etate cunctis belli
artibus instructus, uti erat præcipuus pecunie con-
temptor, uiros fortes liberalitate undiq; sibi asciscere,
magno sumptu explorare hostium facta dictaq; indu-
ciarum belliq; gerendi occasiones præsentire, iusti-
tiam, fidemq; religiosè colere, uictorijs modum impo-
nere, fortuita incidentiũ casuum præsentem semper in-
genio, ad consilium rationemq; flectere, probè didice-

rat. Vt

rat. Ut non mirum uideri possit, si Ioannes Boccacius in fabulis mirus, uel in Barbaro uirtutis aestimator, eum explorandis Christianorum opibus atq; consilijs, mercatoris habitu Italiam & Galliam peragrassè tradiderit. Tum enim Aenobarbus imperator, & secundum eum Philippus Gallie, & Ricardus Anglie reges: Venetiq; item, Ligures, & Pisani ingentes copias & classes parabant, ut accisis Syriæ rebus opem ferrent. Verùm tanti apparatus uel incredibilis conatus, emulatione, inuidia, infamiq; dissidio nostrorum fractus, eum tulit exiũ: ut Saladinus expugnatis Hierosolymis post octogesimum & septimum annum, ex quo eas Gothifredus manu cum insigni gloria cepèrat, & Guidone demum Lusignano Hierosolymitano rege ad Tiberiadem acie superato captoq; in Syria & Iudea Christianorum opes euerterit. Vsus est autem ea uictoria magno ferociæ humanitatisq; temperamento, quum Hierosolymis Christianos incolas sua in sede relinqueret: campaniq; tantum æris sonitum è sacris turribus tolleret: colendumq; Christi sepulchrũ, Gothifredi etiam tumulo admiratione uirtutis inuolato, pijs hominibus concederetur. Sed ea inuictæ uirtutis uentem fortuna occasioneq; dissensionis & discordiæ nostræ cuncta ad Ioppem, Gazam, Ascalonẽ, Itolemaidem, Berytum, & Tripolim assiduis cladibus proterentem, fatalis hora non planè senem eripuit, quum sedecim regnasset annos, scilicet ut debellandis Christianorũ reliquijs Saphandimo filio nouæ parandæ laudis materia præberetur. Moriens uti humane

conditionis atq; miseriae memor condito testamento,
omnem funeris pompam abdicauit, iussitq; tantum in
lancea praeferrī atrī coloris obsoletam tunicam, praē-
cimente ad populum sacrificulo huius sententiae car-
men, quod à Boccacio memoriae proditum est.

Vixi diuitijs, regno, tumidus q; trophaeis

Sed pannum heu nigrum nil nisi morte tuli.

Huic Saladino aut certe (quod potius crediderim)
Saphandino filio de Ludouico Francorum rege ca-
pto, cessit uictoria: quum ad Damiatam urbem Pelu-
siaco Nili ostio in Christiana castra effuso, miserabi-
lem cladem accepisset. Ferunt Ludouicum, ut se redi-
meret, in pactionis fidem Christianam hostiam uictore
impio tradidisse: non minore accipientis quam traden-
tis gloria, quando barbarus pro sua superstitione in-
ane externa fidei pignus acciperet, in eam spem, ut ad
perpetuum dedecus, si rex inclytus in exoluenda pe-
cunia impiē fidem falleret, inexpiabilis inuidia maxi-
mē pio regi conflaretur. Viuens Saladimus ex lintheo
more gentis conuoluto cornutum capitis integumen-
tum gestare erat solitus, ut totidem regna uirtute par-
ta nobili argumento spectantibus exprimeret: quod
postea diadematis genus à successoribus Sulthanis
usurpatum fuisse uidemus. In hanc autem habitus spe-
ciem Saladini formam nobis communicauit Donatus

Leclius patritij ordinis Venetus, diu in Cypro,
Syriaq; gestis Magistratibus, historiae &
omnis antiquitatis stu-
dio clarus.

Marulli Tarchaniotę Constantinopol.

Littore dum Phario prima Saladinus in alga
 Barbara deuicto castra oriente locat,
 Venit adulatrix regum comes unica turba
 E quibus ut lingua promptior unus erat,
 Nunc domitum Aegyptum iactat, nunc littora rubra
 Fractaq; pugnaci Gallica scepra manu.
 Ostentaq; uirum duris tot milia in armis
 Et iubet hinc uires aestimet ipse suas,
 Scilicet hinc ille, atq; aded ex hac inquit arena
 Que te semiuistum littore mane tenet.

Iani Vitalis Panhormitani.

Accepit pignus uictor Saladinus Iesu
 Redderet ut regnis te Ludouice tuis,
 Tu pignus redimis multo pretiosius auro,
 Vtrafides maior, illa uel ista fuit.

Sub effigie Friderici primi Imper.

VLLI Cesarum ex his, qui Romani
 imperij dignitatem illustri rerum gesta-
 rum fama protulerit, nomen suum mi-
 nus ad naturę genium respondit quam

FRIDERICO Primo, qui à colore Aenobarbi
 cognomen adeptus est. Vetere siquidem Germanorum
 lingua Fridericus pacis diuitem exprimit: contrario
 scilicet euentu, quum ingenio ferox, armorũ & belli
 cupidus, nihil magis oderit quam pacis nomen. Nam
 ab ineunte etate in contubernio Conradi Cesaris pa-

trui, in Asia militarat. Vbi uerò in defuncti locū imperator est appellatus: eo animi decreto arma induit, ut ea non prius se exuturum iuraret, quàm Romani imperij diademate ornaretur: cuius uoti Conradus minime compos factus, graui cum dolore animi excessisset è uita. Id uerò unum Fridericus præalto ingenio supra coronæ decus spectabat, ut quum ea potitus foret, cuncta iura imperatoriæ maiestatis ad antiquam dominatus auctoritatem reuocaret, quòd superiorum imperatorum beneficiariæ ciuitates per ampla immunitatum priuilegia consecutæ, obsoletis iam tributis aut intermissis ingrata & contumaces ad parendum uiderentur. Excitabant autem mirum in modum ad extendendam famam uirum integra ætate florentem Sueuæ gentis illustre & uere Martium nomen, antiqua maiorum decora, & recens uel infelicis patruī Cesaris exemplum, sub quo uarijs utriusq; fortunæ documentis probè obseruatam & exercitam militarium operum disciplinam hausisset. Itaq; Fridericus coacto exercitu in Italiam descendit, expugnataq; in limine, & deleta Derthona, ac Spoletio demum in Umbria ex itinere funditus exciso, Romam profectus tantum terrorem Hadriano pontifici intulit, ut ad mare se proriperet. Formidandis enim stipatus copijs aduenabat, minaci ingenio aliquam lenitatis speciem ferens, ita ut se pacato agmine pontificem ueneraturum polliceretur. Clauserant Romani portas, Aelioq; ponte erumpentes, cum Germanis ad Neromiana præta tendentibus, tumultuario cruentoq; prælio dimicarent.

earant. Verum aduentu pontificis placatus Caesar in
 Vaticano more maiorum Romani imperij insignia
 accepit. Nec multo post in Cisalpinam Galliam re-
 gressus, Mediolanensibus bellum indixit, quod finiti-
 mis superba saevaq; arma intulissent, ut late impera-
 rent, Laude Pompeia crudeliter euastata, Como gra-
 ui obsidione subacto, crematoq;, & Papia omnis
 belli detrimentis affecta, magnam sibi iniquae atq; in-
 tolerandae potentiae inuidiam conflaguerant. Caerunt
 eo euentu inchoatum bellum, saepeq; renouatum Aeno-
 barbus confecit, ut multis uictor praelijs, semel uictus
 ad Calcanum uicum iuxta lacum Eupilim, laborio-
 sa difficultiq; obsidione perdomitos acerbissima lege
 imposita subegerit: Mediolanenses ad unum omnes
 patrium solum uerterent, ultraq; centum stadiorum
 spatium ad uicina oppida migrantes, relegatiq; cor-
 ruentis superbae patriae excidium ex propinquo spe-
 ctarent: tanta quidem uictoris immanitate, ut urbs to-
 tius Italiae amplissima ac opulentissima, inexorabili
 iri Caesaris edicto, uix seruatis ab iniuria templis, so-
 lo & quaretur: turritaq; moenia cum aedificijs priuatis
 omnibus & publicis, Circo, Arena, Theatroq; concide-
 rent. Acerbissimo quidem luctu tanti populi pena-
 tibus excedere coacti: sed ingenti nec iniquo finiti-
 morum solatio, qui suas iniurias conspecta hostium ca-
 lamitate uindicassent. Id uero maxime crudele & con-
 tumeliosum fuit, quum urbs euersa funditus aratris
 profcinderetur in agri speciem, ut non frugis, sed ad
 ludibrium, salis semen acciperet. Pari prope clade

etiam hostiliter incumbens Cæsar Cremenses, Cremo-
nenses, Soncinates affligerat: quibus excitandis incen-
dijs, exortum schisma suas faces admouisse uidebatur:
Hadriano namq; defuncto quum Alexander Senensis
esset suffectus, nec Cæsari impotenter inusitata indi-
gnaq; iusto pontifice postulanti quicquam concede-
ret: usq; ad eò in eum iracundus & saeuus Cæsar con-
citus est, ut urbe Roma depelleret, & Victorem
pseudopontificem crearet: conuentus Antistitum in-
diceret, haberetq;: ut Alexandro tanquam adulteri-
no, sacrosancti iuris potestas abrogaretur. Ea dissen-
sione diuina humanaq; Fridericus impiè perturbauit:
tantaq; ui tueri suam causam admixus est, ut moriente
Victore, nihil imminuta pertinacia Paschalem suffice-
ret: & in huius defuncti tertius nomine Calistus, de-
mumq; Innocentius quarto loco subrogaretur: quum
interim Alexander tantis iactatus fluctibus exul &
inops, sed integra semper authoritate, ab Italia in Gal-
liam atq; inde in Siciliam, & è Sicilia Venetias consu-
gisset: imploratis passim auxilijs à pijs regibus, ut rei-
publicæ Christianæ immaniter dilaceratæ, pereuntiq;
maturè opem ferrent. Ea autem constantis & infracti
pontificis felicitas fuit, ut Cæsariani pseudopontifices
ab se legitimo iure execrati atq; damnati, quanquam
robusto integræ ætatis habitu ualere, Deo magna
uindicante noxam, ægri senis fatum anteierint. Fave-
bant Alexandro duo reges Ludouicus Gallie suo Pij
cognomento dignus, & Gulielmus Sicilie, ea Chri-
stiane Reipublicæ foeda labe commotus. Idem quoq;
pietatis

pietatis studium inerat Venetis, quibus multo maxi-
 ma Italiae pars accesserat: isq; demum detestandæ dis-
 sensionis finis fuit, ut Otho Caesaris filius in Hadriati-
 co aduersa nauali pugna à Venetis captus occasio-
 nem præberet parandæ pacis: Friderico namq; multis
 defatigato bellis, filij desiderium, & ultoris Dei me-
 tus inceserat. Itaq; pacificatore Ziano Venetorum
 principe, imperatorem ad pedes suppliciter proie-
 ctum, pontifex pro foribus Marci templi ritè ex-
 piavit, in gratianq; recepit: ea conditione, ut sacro
 bello se deuoueret: quòd tum Saladinus Aegypti Sul-
 thanus Hierosolymitano regi graue bellū moliretur.
 Tradunt scriptores pontificem antea facta calamitatis
 suæ memorem, osculanti pedem, contracta fronte, hoc
 Dauidicum carmen protulisse: Super aspidem & ba-
 siliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draco-
 nem: ut domitæ superbi animi ferociæ nequaquam hu-
 maniter illuderet: Ad quod Cæsar tam piè, quàm gra-
 uiter renidenti uultu responderit: Non tibi, sed Pe-
 tro: tanquàm hominem facillè contemnere: persona
 uerò dignitatem probè uenerari uideretur. Caterùm
 Cæsar Venetijs summis affectus honoribus, quum in
 Germaniam rediisset, pio generosoq; animo, lectissi-
 mum ex ueteranis copijs exercitum coegit, & quum
 Henricus filius consensu procerum Cæsar esset appel-
 latus, per Pannoniam & Triballos, Byzantium con-
 tendit. Inde uerò recreatis copijs, Emanuele Græco-
 rum imperatore propinquo suo liberaliter commea-
 tum præbente, præter Meandrum amnem profectus,

cum Turcis acerrimè bellum gessit. Supremum uerò eius operum fuit Philomela urbs manu capta. Nam paulo post ad Iconium Lycaoniæ urbem quem Ferrei annis perspicuis undis per æstum inuitatus lauandi gratia alueum intrasset, cæco absorptus gurgite interijt: in insigni quidem illudentium Parcarum iniuria, quum uir fortissimus, & supra reges omnes bello inclytus, quem mille acies strenuè dimicantem non absumperant, natantem ignobilis torrentis uortex abstulerit, per graui utiq; nostrorum luctu, iacturâq; & singulari Barbarorum commodo atq; letitia. Delatum in Syriam cadauer Guido rex apud Tyrum exquisito apparatu funeris, & marmoreo sepulchro honestauit. Effigiem Aenobarbi Cæsaris Mediolanenses in euersam patriam remigrantes, marmoreo in arcu supra Romanam portam sculpsērunt dracone stantis cruribus inuoluto, ut uirosi diriq; hominis simulacrū perpetuò spectaretur. Ad eundem quoq; oris & barbæ habitum altera ipsius effigies plurimum arridet, quæ in aurea bulla scite expressa, appensaq; membranis priuilegiorum Pisanæ ciuitatis conspicitur: ea fide collata, ut tertiam quoq; eius statuâ ad Volturni pontem proximo Lotrechij bello base deiectam uideri nus: quum sumptuosissimi operis turritus pons, à Friderico iuniore, huius Aenobarbi nepote Sueuæ gentis regum imaginibus ornaretur.

Antonij

Antonij Vulpj.

Excisæ Italiæ cupiens pensare ruinas
 Vel saltem in pulchra quærere morte decus,
 Aenobarbe, Asiæ fines irrumpis, & hosti
 Eripis auctas religionis opes.
 Vidit cœptis Fortuna inimica secundis
 Nam dum te in nitido proluis amne, cadis.
 Macte animis ingens Asiæ dignissime campis
 In quibus illustres tot cecidere uiri:
 Hinc uatum calamos & marmora & æra fatigas,
 Hinc merito claris annumerare uiris.

Georgij Iodoci Bergani.

Sueuus eram mea me bellax audacia cœlo
 Sustulit astrigero,
 Norica Pannonijs coniunxi saxa colentes
 Fœdere pacifico,
 Insubres domui, & Danum parère coegi
 Legibus imperij,
 Europæ imposui frenos, Asiæq; superba,
 Africa me timuit.
 Ipse tamen cuius uires animosq; feroces
 Sensit uterq; Polus:
 Captiui tenero nati deuinctus amore
 (Ceperat hunc Venetus)
 Non assueta iugo submissi colla supremi
 Pontificis pedibus.
 Et tandem Armeniæmersantem flumine membra
 Me tulit unda rapax.

Indulgens nunc mater erat, nunc sœua nouerca
Sors mihi non stabilis.

Dic tu igitur felix, miser an, tibi iudicer hospes
Qui mea gesta legis.

Parthenij Parauicini Nouocomensis.

Te quoq; bellorum decus, & noua gloria Martis,
Armato inter Proceres, & Numina belli
Seruant uenturis Musœa palatia seclis,
Et Iouiis famæ quæ docta uolumina mandat.
Nam, licet egregias urbes, & maxima regna
Ceperis, & ualidum toties subieceris hostem,
Atq; etiam procul, inq; orbem tua signa remotum
Protuleris: tamen hæc olim inuidiosa uetustas
Presserat, & tecum rapidis immerserat undis,
Ut uix ulla tui superesset nominis umbra:
Ni claræ Iouiis donasset munere lucis.
Sic uisum est superis iustos pensare labores
Tu patriæ illius clades, ac diruta bello
Mœnia, & euersas reparasti funditus arces:
Ille tibi meritiq; memor, gratusq; laborum
Extinctum decus, & lapsum instaurauit honorem,
Digna quidem atq; æquanda tuis hæc præmia factis.

Sub effigie Farinata Vberti.

FARINATA ex antiquissima Vbertorum familia, inter Florentinos optimates equestri dignitate, eximiaq; uirtute generosi animi Florentiæ illustris, ab insigni erga patriam pietate, æterno Dantis poete pres

Æ præconio celebratur. Is per omnem ætatem sese
 ciuilibus bellis exercuit, quum Florentiam, sicuti &
 cæteras serè omnes Italiae ciuitates, idem pestilens fa-
 ctionum morbus inuasisset. Ab aduentu enim Aeno-
 barbi Cesaris, supra tot acceptas bellorum clades, in-
 ducta erant Gibellinorum & Guelphorum funesta
 nomina, quæ horribili & diuturno quodam terræ-
 motu, humanaq; diuinaq; omnia concusserunt. Di-
 ducti siquidem in partes insana & crudeli diffensio-
 ne ciuitates, Guelphi pro Pontificibus, Gibellini pro
 Cesaribus: de potentia, dignitate, uitaq; dimicabant:
 sed longè omnium pertinacissimè Florentini, Gibelli-
 narum autem partium Vberti ante alios nobilitate,
 opibus, uirisq; præstabant. Inter Vbertos autem unus
 maximè excellebat Farinata, militarium, ciuiliuq;
 artium peritus, grauitate consilij, & robore uirium
 Guelphis metuendus. Pugnabatur in urbe singulis in
 regionibus, tanta utrinq; per mutuas cædes rabie, ut
 multæ magnificentissimæ turritæq; Procerum domus,
 alternante uices Fortuna, miserabili sauitia deleren-
 tur. In ea contentione Florentiæ in primis & singu-
 lis Italiae urbibus Gibellino cæsit Guelphus. Nam ea
 tempestate Fridericus secundus imperator Aenobar-
 bi nepos Guelpharum partium opes, impotentibus
 armis proterebat. Itaq; Vberti egregiè uincentes, ad-
 uersarum partium principes Adimarios, Bondel-
 montes, & Pactios ciuitate expulerunt. Sed Friderico
 demum in Apulia mortuo, uigenteq; rursum autori-
 tate Pontificis, Guelphi aucti uiribus, post deuictos

fugatosq; hostes, Florientiam rediere, dignitati pristina restituti. Exulauit aliquandiu apud Senas Farinata, nihil sua spe deiectus, quin moliendo satagendoq; hostibus quidem exitium, sibi uero maturum in patriam reditum pararet: longe intentiore infracti animi cura, quam ceteri exules, quod audisset suas, totiusq; Vbertæ gentis magnificas ædes, non deformatas modo repentina ciuili iracundia, sed publico decreto à fundamentis excisas, translatis marmoribus ad publicum opus, quo urbs trans Arnun ad meridiem nouis moenibus muniretur. In area porro æquatis ruinis, ædificatū est è subrufo marmore præcellenti struetura, id quod adhuc admiramur insigne Palatium Octouiralis & summi magistratus sedes. Infesti erant Senensibus Florentini Guelphi, quod apud Senenses Cæsariani nominis studiosos, Gibellinis omnibus tutissimus esset receptus. Quamobrem Guelphi eorum agrum omnem, expugnatis aliquot Castellis, effusè impuneq; populabantur: quod exiguæ omninoq; ualido hosti impares Senensium essent copiæ. Tum uero Farinata peracri uir ingenio, ut qui consilijs eorum admisceretur, graui eloquentia Decurionibus persuasit, ut à Mansredo rege propulsandis hostibus & uindicandis iniurijs, Germanorum equitum auxilia postularent. Mansfredus ex concubina genitus ut Conrado fratri legitimo adhuc impuberi Apuliæ regnum præriperet (ut authores tradunt) ægotantem patrem Fridericum, puluino in os coniecto immatriter suffocarat, dabatq; enixè operam, uel per seculus, ut

LIBER PRIMVS. 61

lus, ut sese aduersus propinquos praeuineret. In lega-
 tione Senensium atq; exulum eminebat Farinata, se-
 cundis ac aduersis rebus in Italia clarus. Postulatis au-
 tem ita annuebat Manfredus, ut se non plus quam cen-
 tum galeatorum equitum alam, sed eam inuictae uir-
 tutis daturam polliceretur. Tum uerò Senenses, quòd
 ea manus exigua, & nihil omnino profutura uideretur,
 id auxilium tanquam inane & sumptuosum repu-
 diare cogitabant: indignati scilicet quòd rex nouus
 nequaquam paterni spiritus emulus, partes suas adeò
 negligenter tuendas existimaret: nisi Farinata impe-
 riti regis incuriam stomachatus, astute & grauitè ni-
 hil omnino opis quod rex offerret, spernendum cen-
 suisset: modò regium uexillum cum suo insigni furuae
 aquilae argenteo in campo alas extendentis, quod ef-
 fet amicitiae pignus ad terrèdos Guelfos ab ala sig-
 nifero gestandum daret. Hac inquit Farinata uiri Se-
 nenses parua manu, si sapimus, Manfredus uel nolens
 in partes trahetur, si uti bene ominari licet, à numero
 so insolentiq; hoste, pauci atq; praecipites Germani
 concidantur. Tunc enim negligentiae suae agnoscat cul-
 pam, & pro sua dignitate causam tueri, iustiq; roboris
 auxilia mutere cogetur. Dedit non alacriter modò,
 sed cum fastu uexillum Manfredus: Germani autem
 ubi cum legatis Senas peruenerunt, Florentinos ad
 Petronellam habentes castra non semel adorti sunt:
 sed intra paucos dies, uti diuinabat Farinata, usu eue-
 nit: ut quum Florentini ad Camoleam usq; portam
 excurrentes, Senensium iuuentutem ad erumpendum

irritarent, canente tuba Germani ad arma exciti effu-
 siq; porta, hostes conuersos in fugam usq; ad castra
 persequerentur, in eaq; uehementi impetu multis ce-
 sis perumperent. Erant bene pransi meroq; & uicto-
 ria calentes Germani, ob idq; adeo intemperanter ter-
 ga uertentibus instabant, ut cruento grauq; tumultu
 edito in media castra ad Carrocciũ usq; penetrarent:
 funesto quidem audaciæ exitu quum à circumfufis un-
 diq; copijs reiecti primò, mox ad unum omnes truci-
 dati sint. Vexillũ autem Florentiam cum magno plau-
 du relatum populus uictoria ferox, tanto Indibrio ha-
 buit, ut inuersa hasta per urbem euerrendis regioni-
 bus traheretur. Farinata itaq; uoti compos, solerter
 egit, ut Decuriones Mansfredo perscriberent, qua uir-
 tute Germani uel inconsulte erumpetes in hostium ca-
 stra peruaserint, quo terrore atq; periculo & cæde
 Guelforum medijs in castris dimicarint, & quanto
 deniq; immoderate fortitudinis conatu ut Aquilam
 defenderent, circumfusa multitudine hostiũ non inulti
 occubuerint. Illud uerò Gibellinis omnibus supra le-
 etissimæ ale iacturam, miserrimum fuisse, quod Aquila
 uexillum à Guelfhis foedissimo ludibrio habitum,
 suspensumq; celebri in loco ad inuersi trophæi ima-
 ginem Florentiæ spectetur. Quod proculdubio si ma-
 iore Germanorũ numero res gesta esset, ex pulcher-
 rima uictoria Florentino in foro eiectis Guelfhis fue-
 rit erigendum. Sensit acceptum uulnus cõtumelia atq;
 dedecore cumulatam Manfredus, accensusq; dolore
 & uindictæ cupidine Iordanem propinquum suum
 bellicæ

Bellica uirtute illustrem cum octingentis cataphra-
 ctis equitibus in Etruriam misit: quorum aduentu co-
 gnito Guelphi Senensi agro protinus excefferant:
 eamq; unam renouando bello occasionem expecta-
 bant, ut Senenses stipendiorum graui sumptu exhausti
 Germanos dimitterent, quibus cum propter eximiam
 uirtutis opinionem manus minimè conferendas puta-
 rent. Angebatur proinde animo Farinata, provide-
 batq; Germanos exacto iam bimestri stipendio Nea-
 polim breui redituros, quum ad suas regressus artes,
 nouo astu uiam inuenit, qua Florentini ad renouan-
 dum bellum elicerentur. Simulata enim perfidia suasit
 cucullato sacerdoti, ut rem longè gratissimam, ipsiq;
 magno futuram lucro Florentinis optimatibus suo no-
 mine deferret: se diuturno exilij tædio, amoreq; et
 desiderio patriæ adductum, alieno esse animo à Senen-
 sibus, quòd imperiti turbulentiq; homines Republi-
 cam peruersissimè regerent: propterea paratum esse
 cum exulum manu eam portam quæ Aretium duce-
 ret occupare Florentinisq; pròdere, si coacto exer-
 citu, instaurato bello in conspectum urbis deuenirent.
 Nec mora Octouiri re ingenti silentio suppressa, ut
 cucullatus Farinatae nomine deposcebat, conscriben-
 das copias, euocandaq; sociorum auxilia, et Carroc-
 cium educendum decernunt. Tanta autem animorum
 ferocia cupiditateq; arma parata sunt, ut nonnulli ui-
 ri graues peritiq; militiæ, et in his Tegaius Aldo-
 brandus, tanquam nimio plus Germanorum impe-
 tum metuentes, ab audaculis uanissimisq; populariū è

consilio strepitu & uocibus exploderentur: quū differendum bellum in id tempus censerent, quo Germani ab hoste inopia pecuniæ grauiter oppresso, exclusi stipendijs dimissi foret, quod eorum uim Italicus equitatus, non nisi magno cum discrimine laturus esse uideretur. Arrisit fortuna Farinatae dolis, ut Guelforum insolentiam eluderet. Nam quum Florentini ad Montem apertum, quinto à Senis lapide supra flumen Arbiam castra posuissent, proditionis euentum expectantes, in eos uel numero superiores eductis copijs Iordanes impetum fecit, corseratq; lōge omnium eius ætatis cruentissima pugna, usq; adeo crudeliter, lateq; fusos hostes cecidit, ut Arbia innumerabilium cadauerum tinctas cruore undas traheret. Steterat enim ea in acie à Florentinis triginta milia peditum, & quinque equitum milia. Sed eius pugnae mala sors uehementer incidit Lucensium, Pratensium, Orbitanorum, & Bononiensium auxilijs: quum Germanis, qui caesæ ad Petronellam ale parentare cupiebant, uel indeditos & captos sæuicibus, occurrissent. Pugnatum est propè ad internitionem Guelfi nominis, pridie Nonas Septembris anno à partu Virginis sexagesimo supra mille & ducentos. Nulla omnino Florentiæ domus cladis & luctus expers fuit: corruisseq; ciuitas uidebatur, quum miserabili eiulatu planctusq; omnis sexus, ætatis, atq; ordinis cuncta complerentur. Optimates itaq; & plebei Guelfæ factionis desperatis rebus ante uictoris aduentum urbe profugerunt: Iordanes uerò intra paucos dies Farinatam caterosq; Gibellinos

Gibellinos in patriam reduxit. Constituta autem Republica, Guidoneq; Nouello Iordani suffecto, quod is reuocatus à Rege Neapolim redibat, Florentini Lucensibus bellum intulerunt, quod apud eos Guelphorum reliquie Tegiaio Aldobrando authore & duce arma resumerent. Ceterum Nouellus expugnatis aliquot castellis, cum Lucensium exulumq; exercitu pro sperè confligit. Eo in prælio Bondelmontes cognomento Cicer Guelphorum princeps, crudeli casu interfectus est. Hunc ereptum è media cede Farinata in equi clunes sustulerat, ut humaniter conseruaret, parcebantq; ei uel efferi hostes dignitate Farinatae permoti, sed Petrus Farinatae germanus frater, cui Asinus cognomen fuit, uir atrox & sanguinarius captiuo nõ pepercit, ut qui eum clauæ ferreae ictu in tergo fratris occiderit, detestante id foedum scelus Farinata, & plurimum indignante quod sibi clementiæ laus immanitate fratris eriperetur. Nec Guelphi uel duabus attriti cladibus animis se demiserunt: Commouebant enim se in Aemilia, & missis legationibus ad Conradum puerum in Germaniam, & in Galliam ad Carolum Andegauensem, undique Gibellinis & Manfredo bellum concitabant. Quibus cognitis rebus Gibellini ad Emporium oppidum Pisanae uia impositum, ut de summa sustinendi inferendiq; belli consultarent, conciliũ indixerunt. Conuenere Aretinorum, Senensium, Pisanorum & Pistoriensium legationes, itemq; Vbalдини & Alberti in Apennino præpotentes, & Sanctæ Floræ reguli Senensibus contributi. Præerat concilio

Guido Nouellus Mutiliane Comes, è Guidonum Cōd-
 nitum gente: disputabatur uarijs sententijs de ratione
 confirmandæ potentie, quòd magnæ rerum difficul-
 tates deliberantibus occurrerent: cum propter rumo-
 res Gallici apparatus & Germanos in Manfredum
 concitatos, tum propter Turrianos Principes in Cis-
 salpina Gallia aliquot iam partis uictorijs, Gibellinos
 acerrimè persequentes, Romanumq; Pontificem ex-
 professo Guelphos mirificè subleuantem. Verùm su-
 pra hæc consultantium mentes grauiore metu per-
 turbabant minores populi Florentini classes, qui ab
 inuito studio Guelphum colerent nomen, & Gibel-
 linum uel subactæ armis, pertinacissimè odissent.
 Iamq; in id consilium dictu ignobile, conceptuq; sum-
 mè seuum ac turpe sententiæ inclinabant, ut diruen-
 da Florentiæ moenia, urbemq; nudatam, munimento
 in uicos diducendam censerent. Non tulit diræ senten-
 tiæ nomen unus Farinata, profiliensq; in medium ge-
 nerosa pietate peracriq; facundia contradixit: exe-
 cratus degeneres, crudelesq; eorum animos, qui nobi-
 lissimæ urbis fœdo interitu letaturi uiderentur. Ha-
 beant, inquit, eam potius incolumem Guelphi atq; in
 ea dominètur, si ita fuerit in fatis ut uictores euadant,
 quàm ut scelesti consilij hoc immane decretum ferri
 patiar. Sit ueræ uirtutis præmium incolumis patria,
 uti decet, ex æquo omnium parens, cui nemo nisi de-
 gener atq; impius manus intulerit: quando ipse unus
 ante alios uel exul, dum spiritus hos reget artus, acer-
 rime sim defensurus. Erat Farinata corpore atq; ani-
 mo ingens.

mo ingens, elato supercilio, eloquentia adeo graui ue-
 hementiq; ut pudorem foederatis iniiceret: Florenti-
 nis uero ciuibus, qui aderant, praegaudia lacrymas
 excuteret. Atq; ita ciuitas aduersus inuidiam & ra-
 biam execrabilis decreti, ab uno, ut decuit, optimo ci-
 ue seruata est. Sed Farinata ingruentibus demum Gal-
 lis, & Manfredo ad Beneuentum acie uicto, caesoq; &
 Guelfis ex ea uictoria Florentiae restituta: ab ingra-
 ta patria, quam seruarat, id praemium tulit, ut extor-
 ris Africani Scipionis exemplo in exilio moreretur:
 sua quidem uirtute non modo non infelix, uerum aesti-
 mata laude maximè gloriosus. Contra Asinus frater
 ad Beneuentum cum Iordane captus, iussuq; uictoris
 Caroli ad Nicæam Prouinciæ in carcerem ductus, diu
 miser necatusq; demum meritis seuitiae suae poenas
 luit. Farinatae effigies in Porticu Pandulphinae Villæ
 ad primum lapidem extra Fridianam portam, hoc
 cultu atq; armatura, inter Florentinos antiquos pro-
 ceres Florentiae eleganter depicta spectatur.

Honorati Fasitelij.

Seruata per te patria quod tum maxime,
 Sic quum misera casura fuerat maxime:
 Nunc optimo tu iure praeter ceteros
 O belli, & idem pacis artibus inchyte
 VBERTE, patria uiuis in superstite,
 Viuesq; dum uiuent sacri annales IOVL.

Antonij Francisci Rainerij.

Tu prestans Vberte animo, tibi Dædala fandi

Vis fuit, heroisq; Ithaci sub pectore sensus.
 Nam seu dextra hostem quateres, seu fulmine linguæ,
 Siue astus Marti misceres, fulmina fando
 Priscorumq; artes & robora Romanorum
 Aequiparas, uario dum nutat Etruria motu,
 Et patria insanis dum fluctibus icta labascit.
 At pietas laudumq; cupido, & uiuida uirtus
 Reddidit æternum, celsosq; euexit Olympo:
 Cum seruas lacerandam urbem, qua nil ab Eois
 Pulchrius Hesperias oriens Sol cernit ad undas.
 Iure igitur Latiae Iouiis noua gloria linguæ
 Dat laudes, poterit quas nulla abolere uetustas:
 Debet & ingenti Florentia Farinatæ
 Qui miseram uultu patriam tutatus aperto est.

Sub effigie Actiolini Tyranni.

ACTIOLINVS Patauinorum Tyrannus
 portentum humani generis, hac ob-
 ducta feraliq; fronte, hoc atroci pallore,
 hisq; uipereis oculis, suam indomitæ na-
 turæ toruitatem spirans, in prætorio Patauij pictus
 spectatur: unde nobis exempli tabula hæc in Museum
 relata est. Fuit is Saxonici sanguinis à proauo Albe-
 rico auoq; & patre Actiolinis, Italicæ stirpi ad horri-
 bilem seculi pestem insertus, ea tempestate qua Otho
 tertius Cæsar in Italiam uenit: eo susceptæ coronæ exitu,
 ut suburbanas Romanorum delicias barbaro more
 ferro & flammis excinderet. Nauabat operam in-
 cediario Cæsari superior Actiolinus, magisterio equi-

tum insignis: tuleratq; ab eo militiae donum in Euganeis oppidum nomine Romanum, ut inde nouus incolla, hoc horrendum immaneq; monstrum progigneret: quod maxime funestam regioni cladem esset allaturum. Nihil enim hic diri nominis pronepos à proge uirulento sanguine infecta degenerauit: utpote quem nulla humanioris uitæ consuetudo, nullus auiti materniq; lactis affectus, nullaq; benignioris eius coeli clementia ab ingenita rabie furentem, mitigare potuerint. Quamquam ab adolescentia honestè ac liber aliter educatus, bonæ maturæq; frugis spem præberet: uirq; deinde factus secunda uirtutis fama, militiae uersaretur. Adhæserat Friderico secundo Romani Pontificis opes oppugnanti, & Guelforum nomen in Italia proterenti. Sed Imperator à Parmensibus graui dignitatis incommodo sædè fugatus, & castris exiit, egrè Cremonam è manibus hostium se receperat: quum fortè in segni & longo obsidione munitis exiès castris intempestiuam ex falconum aucupio ad Buxetum oppidum uoluptatem quæsiuisset. Fuit Actiolinus ingenio peracuto, constanti, uersutoq; apprime ualidus: corpori autem quamquam mediocri, singulisq; membris habilis inerat uigor, adeò firma explicataq; neruorum compage, ut eques pariter & pedes armorum exercitatione, cunctos æquales anteeret: nec unquam inedia, uigilijs, algore, aut æstu frangeretur. Id uerò in eo homine peculiare, maximeq; mirum fuit, momento temporis diuersos cõmutati animi habitus quum usus posceret, gestu, uoce, oculis, emen-

tiri: alieni porrò animi latebras sagacissimè perscrutari, incredibiliq; simulationis artificio, uel penitissimos astutorum hominum sensus explorare. Vir enim suspiciosus, uasfer, inuidus, sæuus & semper ad imperium anhelans, modò hanc, modò illam personam induere, histrionum more didicerat. Hos tradiderant mores auus & pater, utpote, qui antea graues inimicitias cum finitimis & potentibus Patauinorum optimatum familijs susceptas, per cædes, castellorumq; incendia, aliquot annis exercuissent: simultate orta ex nuptijs adulterioq; Cæciliæ Baoniæ, quam auus Actiolinus cognomèto Balbus impudenti astu præreptam, secundo Actiolino filio, cui Monacho cognomen fuit, in matrimonium dederat, quum Gerardo Camposampetrio Patauinæ iuuentutis Principi desponderetur. Trahebat enim secum dotali iure opulentam hereditatem, qua Balbi animus auaritia repente captus, turpiter adduci potuit, ut Gerardum contra ius arctæ propinquitatis inexpiabili iniuria offendere minimè uereretur. Erat enim Gerardus ex sorore Balbi genitus, & de Cæciliæ sponsalibus (uti decebat) auunculum consuluerat. Itaq; iuuenis inhumaniter perfidiosq; deceptus, ab iusto dolore ad uindictam præceps, ita contumeliam uindicauit: ut fædo facinore concepto patratoq;, Cæciliam post celebratas cum Monacho nuptias fortè ad Aponenses aquas euntem intercepterit, mediâq; in uia intentato ad iugulum pugione, si reluctaretur, ui illata constuprarit: non ad libidinem, sed superbo ultoreq; animo, ad perennem
 Actiol

Actiolinorum ignominiam. Eius abominabilis facti indignitas Actiolinos repente armavit in Pataunos, quod tanti flagitij iniuriam impunito Gerardo neglexissent: deditq; initium diuturnis inusitatisq; cladibus: quibus præter nobilissimas totius Venetiæ urbes, supra centum oppida, castellaq; diu uexata, & latè uastata, à stirpe propè interierunt. Ceterum Cecilia quanquam incorrupta animo, uti tamen polluta corpore repudij pœnam tulit: eaq; propinquis remissa, Monachus nouas nuptias fecit cum Aldeida Etruscæ nobilitatis ex Mangania domo in Alpibus illustri. Hoc uentre infausto, hocq; diro semine editus est tertius eiusdem nominis Actiolinus, de quo loquimur: ab aliquo (ut credi par est) prodigioso malignorum syderum concursu, animi seuitia tyrannus Phalari, Dionysijs, atq; Neronibus anteferendus. Balbo auo morte crepto, & patre Monacho ad quietiorem uitam secedente: Actiolinus ex ea cruenta simultate armis uehementer exercitus, integrum bellum priore acrius atq; crudelius renouauit: tantaq; ui, quum in omnibus oppidis atq; urbibus factiones excitaret, atq; aleret, ut Patauio, Vicentia, Verona, Taruisio, ex ciuili discordia potiretur. Erant ei copię equitum & peditum perpetuis inueteratæ bellis: & quod magno usui fuit fide, studioq; partium sibi addictæ: quibus accesserant Saracenorū alæ formidabiles, Germanorumq; cohortes, & turmæ eximiæ uirtutis quas Fridericus imperator attribuerat, tãquam Gibellinæ factionis Principi,

atq; impigre tuenti Cæsaris nomē. Has, ut aleret, uniuersas ciuitatum fortunas in fiscum redigere: opulentos ciues damnare atq; proscribere: sana donarijs spoliare, sacros templorum reditus interciperere: & neminem deniq; qui pecunia, autoritate, clientisq; ualeret, incolumen pati erat solitus. Ingenio siquidem audaci, auaro, impenseq; impio, & nunquam cædibus saturato, dum odium lethale omnibus late extēderet, ita euastarat florentissimas urbes: ut quum aduersarum partium sibi suspectos sustulisset: in Gibellinos demum amicorumq; præcipuos ac intimos familiares inmanissimè grassaretur. Aedificarat singulis in urbibus atq; oppidis carceres tenebris horribiles, in quos inuisorum agmina contruderet: ut inedia miserabiliq; illuue, tetro odore & lurido squalore enecli, in compe dibus & robore crudeliter interirent, putrescētiumq; cadauerum immenso sœtore cæteris pallentibus exoptata mors contagione & metu accerseretur. Nam ea truculentia erant custodes, ut nisi ex mensum interuallo carceres stercore præalto, & multa putidorum cadauerum sanie redundantes, repurgarent: & cumulata inter semianimes eneclorum corpora, unci extraherentur. Nusquam uel spatiosissimi carceres accumulatos, etiam in strues captiuos capiebant, non tortorum atq; carnificum numerosæ manus, edendis cruciatibus, expediendisq; laqueis atq; securibus sufficiebant. Viui homines in frustra laniorum cultris secebantur. Cateruatim alij longa serie deligati ad palos, circumuentiq; flamma torrebantur. Quod uerò inauditè

inauditæ crudelitatis fuit, capitale erat tortori atq;
 carnifici maturasse supplicia, ut uita per articulos,
 momentaq; temporis, ad longos cruciatus extende-
 retur. In eos autem uel insontes, quos neci destinasset,
 tanquam minoris criminis delatos, ita ex summa se-
 uitia fictæ clementiæ laudem querebat, ut monocu-
 los, unipedes, & unimanos dimitteret: postremò lu-
 gentibus suorum funera, ut lugere desinerent, oculos
 eruebat: ex pauore circumspectantibus fugam, ut uia
 labore liberaret, amputabat pedes: alienæ porro ca-
 lamitati libera uoce indolentibus, ne diu uociferarentur,
 linguam præcidebat. Delatores quoq; ipsos negli-
 gentiæ incuriæq; damnatos, quum damnandorum no-
 mina deficerent, ductos in præaltam turrim, ut cer-
 tius specularentur, atroci ludibrio sed merita pœna,
 in fossam præcipientes dabat. Immensæ autem humani-
 tatis arbitrabatur, damnatorum atq; exulum uxori-
 bus & liberis, ea conditione uitam condonasse, ut fœ-
 minis deciderentur mammæ, mares uerò ad non du-
 bium inimicæ sobolis interitum castrarentur. Per hūc
 modum nusquam remissa atrocis animi seuitia, sed
 in dies rediuiua feritate debacchantem, supra triginta
 milia omnis generis sexus, ætatisq; hominum, teterrimo
 supplicio sustulisse, eorum temporum scriptores
 tradunt. Iamq; immanis bellua insatiabili ingluuic uo-
 rax, humaniq; sanguinis sitibunda, Mantuæ, Brixia,
 Mediolano, & cunctis Italia urbibus inhiabat: deuo-
 rassetq; proculdubio, nisi Romani pontificis legatus,
 Actiusq; Atestinus, indonitam feri monstri rabiem ul-

tricibus armis infregissent. Innocentius enim Pontifex Actiolinum antea Friderico Casari impie operam nauantem, ob idq; sacris interdictum, tanquam Dei diuorumq; numina contemnentem, furijs infernalibus deuouerat. Itaq; numerofo coacto exercitu, & positis ad Patauium castris, urbem munitissimam, Ansediso praefecto frustra propugnante, fortiter atq; feliciter expugnant, captiuosq; innumerabiles effractis tot carceribus propinqua neci ereptos, libertati, patriaeq; restituunt, incomparabili Patauinorum letitia, acerbissimq; dolore tyranni, qui tum aberat, capiunde Brixiae intentus: adeo pertinaciter haerens, ut Patauio tantis obsessio copijs uehementissimeq; oppugnato nihil omnino timendum, nec ferendam opem decerneret: ne irrita incepto abscessisse uideretur. Verum eo nuncio perculsus, percitusq; ira, motis castris incredibili celeritate Patauium aduolat, exultantem uictoria imparatumq; hostem oppressurus. Sed Actius peritus belli & naturae hostium gnarus, irruenti prouocantiq; ad praelium tyranno, obstructas portas, munitaq; defensoribus moenia obijciens, salubri patientia furentis impetum fregit & elusit. Deiectus itaq; speliendi ad pugnam hostis, gemens & fremens retro uertit iter ad Vicentiam atq; Veronam: quibus in locis Patauinos omnes custodia eductos, reliquum seuitiae suae uenenum effundens, uarijs tormentis excruciat & interficit. Nec multo post initis foederibus cum Vberto Pallauicino, Cremonensium, & Placentinorum dominatu potente, iterum Brixiae castra ad-

mouet:

mouet: nec in eo terrore implorantibus opem Brixia-
 nis legatus deest. Verum Fortuna optima cause ita
 inuidit, ut legatus ad Marcariam uicum circūuentus
 insidijs, & tumultuaria pugna profligatus à tyranno
 caperetur, & Brixiani ab ea clade metu consternati
 portas aperirent: Guelphiq; Pontificio nomini fauen-
 tes, aut supplicio aut exilio multarentur. Actiolinus
 tanto successu elatus Vbertum uictorie socium (uti in
 fatis erat) dominatu cōsortem non diu tulit, eumq; su-
 perbus & insolens contra ius imitæ pactionis Brixia
 excedere coegit. Is contumelia incensus cum Bosio à
 Douaria uetere inimico, quod opibus potens in urbe
 Cremona principatus esset æmulus, ad Actiolini per-
 niciem uires sensusq; coniungit. Discesserat enim ab
 amicitia tyrāni Bosius paribus iniurijs iniquissimè la-
 cesitus. Nec mora syncera fide coniuncti Actiū Atesti-
 num è Ferraria euocant Brixellū, & cum eo in Actio-
 linum cōiurant: Martinumq; Turrianum Mediolani
 regnantem admonent, ut diligenter ab Actiolino ca-
 ueat, atq; arma paret: se enim nulli occasione defutu-
 ros, ut cōmunem hostem cunctis insidijs molientē con-
 iunctis copijs circumstant & opprimāt. Actiolinus
 per eos dies conspirantibus secum Insubrum patritijs,
 quos Turrianus inducto populariū dominatu in exi-
 lium egerat, in id consiliū totus incūbebat, ut Mediola-
 num improuiso adortus inuaderet: reductisq; patritijs
 & pulso Turriano Pōtificij nominis studio, debili-
 tatas iam pridē iacētesq; Cæsarianas partes erigeret.
 Oppugnabat tum Vrcos oppidū, & coniurati hostes

de Vrceanorum salute solliciti coniunctis copijs à Sotino ad eum ferebantur. Turrianus quoq; Carroccio cum legionibus urbe educto, Abduam ponte cōstrauit: ut mutua transeundi annis facultate proposita ad socios transire, aut eos (sicuti usus ferret) ad se recipere commodè posset. Quo hostium consilio cognito tyrannus inuitatus ab exulibus & uadum in amne monstrantibus, nouum fataleq; sibi consilium arripit traiciendi amnis, ut improviso Turriani pontem inuadat & occupet. Adiuuat uim repentini impetus Fortuna, Turrianiq; praesidiū prima irruptione deicitur: quòd Insubres nihil hostile in sua ripa timèdum putassent: utpote qui ulterioris ripae propugnaculum ponti impositū, maiore cura & uigilantia tuerentur. Repentino itaq; terrore perturbati à fronte primò, & mox à tergo tumultuosissimè profligantur, uictoriq; pontem relinquunt. Is subitario aggere nouoq; praesidio utrunq; pontis caput firmat, effususq; per agrum ferro ac flammis cuncta peruastat: frustraqtentata Modoetia, ac incensis suburbanis tectis, ad Sextum usq; uicum excurrit: praemisissis Saracenis, qui ab inuisitato cultu genereq; armorum & barbaro clamore terribiles Mediolani portis terrorem admouerent: Eo quidem astu ut Martinum longius ab urbe abstraheret, ipse autem diuerso itineris flexu Mediolanum aduolans, Caesarianis introrsus prodendae portae ex suo aduentu occasionem aperiret. Sed Martinus nequaquam temerè progressus, suspectansq; insidias, & uim pugnacissimi furentisq; hostis deuotans
 militum

militum suorum audaciam atq; auiditatem conferenda pugnae grauisima obtestatione cohibebat, munitisq; castris intentus hosti pariter atq; urbi cuncta circum explorando cunctabatur. Nec oblatae occasione ad rem bene gerendam desunt Actius, Vbertus, & Bosius Mantuanorum auxilijs confirmati: ex templo enim conuolantes ad pontem, cum magna ui, & pari celeritatis successu quo amissus fuerat, trucidato Actiolini presidio recuperant. De ea re fortiter atq; feliciter patrata, per nuncios Martinum docent, hortanturq; ut praelio tantisper abstineat, ne explorata de intercluso hoste uictoria militum temeritate corrumpatur: quando tyrannus sine uulnere debellandus, offerri certo exitio uideatur. At Actiolinus ad primum amissi pontis nuncium, uertentis se Fortunae uultum agnoscens, nequaquam animum despondet, aduolatq; ingenti cursu ad pontem, ut eadem ui celeritateq; bis captum recuperet. Sed peritissimi rei bellicae hostium duces luatam munitionem, usi singulari studio laboreq; militum ad pontis caput erexerant. Eam uehementi cruentoq; certamine edito, quum tyrannus acerrime dimicans perrumpere conaretur, ei uerutum scorpione adactum in imo crure pedem transfigit. Saraceni Germaniq; in primis & reliquae copiae, multis acceptis uulneribus repelluntur. Nec tamen sese deserit tyrannus, nec dolore uulneris, nec supremi discriminis metu superatur: indeq; conuersis signis, ad uadum quo transierat, instante iam tergis Turriano se proripit. Multi suorum profluentis uorticibus abrepti perierunt: ipse

alto generosoq; uectus equo, ita in ripam euasit, ut
 madefacto uinere septuagenarius senex exorto in-
 tolerabili rigore quateretur: & quod indomiti spiri-
 tus uirum peruincere poterat, hostium antecursores
 ad se opprimendū prouolantes conspiceret. Per hunc
 molum à tergo premente Turriano, & à fronte noui
 hostis occursu pulsus, & latè profligatus, cum paucis
 se fugæ mandat Brixiana uia. Sed euadentem Vbertus
 & Actius cum expedita equitum manu consequuntur,
 & capiunt. Is Vberto non multum antea amico atq;
 eiusdem factionis, quàm Actio ueteri & implacabili
 hosti se dedere maluit. Eo modo exutus armis, ignobi-
 liq; equo impositus, ad Bosij tabernaculum perducit-
 tur, à quo humaniter reputatione tantæ calamitatis
 susceptus est. Sed quum ferox animus obligandi uul-
 neris fascias, & cuncta uitæ alimenta obstinata feri-
 tate repudiaret: nec ullas, ut bene sperare uellet, pre-
 ces admitteret, dentibus infrendens, contumaciq; ore
 defixis solo oculis spectabatur. Tantus autem erat mi-
 litum concursus, ut magno ludibrio singulis propè in-
 cessantibus, latro impius, & tortor, & carnifex cre-
 bro appellatus, incondito circumfusse ad tabernacu-
 lum turbæ, clamore & fremitu, ad supplicium depos-
 ceretur. Itaq; Duces urgentis iam coronæ uiolentiam
 ueriti, cum spectaculo repente subtrahunt, intempe-
 staq; nocte lecticæ inclusum sub custodia Soncinum
 deuehi iubent. Nec multo post in eodem pertinaci ob-
 durantis animi decreto execrabilem animam exha-
 lans, meritos cruciatus, quos feruida ira exulū strue-
 bat,

Bat, indignabundus effugit. Verum Albericus Taruisiorum tyrannus, nequaquam uirtute bellica, sed nature inmanitate Actiolino fratri comparandus, pro se fratresq; cumulas scelorum poenas persoluisse uisus est: quum Taruisio pulsus, & in Zenonis arce obsessus, & captus, uxores filiasq; in oculis uiuas cõburi, filios membratim diffecari, sese demum diu tortum, attractumq; pedibus equorũ iugis, per salebras & uereta ad necẽ raptari, laniataq; membra feris atq; uolucris destinari, omnium miserrimus spectarit.

Antonij Francisci Rainerij.

Sylla, Nero, Caius, Marius, Mezentius: his tu
Azoline, ipso & scuior es Phalari.

Sub effigie Martini Turriani.

VRRIANAE familiae nomen Belgicae stirpis fuisse annales tradunt: quod Tacius Regulus opibus potens in Saxina ualle, quae est supra Larium lacum, argentifodinis clara, geminos externos fratres sibi generos adsciuerit: datis in matrimonium geminis filiabus, quibus totius patrimonij hereditas nomine dotis obueniret. Erant Belgae iuuenes bellica indole, honestisq; moribus & gētis profapia clari. Caesarum enim sequentes castra, pro insigni gentilitio, Turrem in scutis depictã gestabant, ex cuius fenestris hastae geminae singulis aureis lilijs ferreae cuspidis modo praefixae ad uexilli speciem protenduntur. Ab eo scutorũ argumento Turriani sunt appellati. Hoc sanguine progeniũ s-

runt Martinū superiorē, quem ab inusitata corporis atq; animi magnitudine, Gigātem appellabant. Huius eximia uirtus Sacro bello sæpius spectata, eum habuit uitæ exitum: ut ad Antiochiā à Barbaris captus, omnibusq; excruciatu tormentis, beatorum martyrum exemplo, cælestis uitæ felicitatem sit consecutus: relicto Iacobo filio, qui numerosa prole præstantissimorum iuuenum felix, Paganum, & hunc de quo scribimus MARTINVM gloriosi aui referentem nomen genuit. Paganum paulò antea uirum excellenti uirtute prudentiaq; Mediolanenses ciuitate donauerant, honoreq; Præturæ auctum publicis cōsilijs præfecerant: quòd multa cum laude liberalitatis & pietatis ipsorum copias, à Friderico secundo Cesare cruenta acie profligatas ad se recepisset, singulariq; benignitate omni humana ope adiutas fouisset. Is autem ita gessit Magistratum, ut nemo temperantia, æquitate, atq; industria potior uideretur. Hoc tenore consilij moriens Paganus, Martino fratri ad summam potentiam iter muniuit. Erat Martinus ingenio perspicaci erectoq; ad laudem, & imperij maximè cupido, & (quæ erant ad id opportuna artes) multa ciuili prudentia & astuta lenitate temperato. Volebat enim existimari popularis, dum suscepto mediæ ciuū classis & infimæ plebis patrocinio nobilitatis superbiam, specie liberalitatis atq; superbiæ cõtunderet. Paulum siquidem Sorecinam Optimatum principem, eiusq; sectæ aliquot ciues opulentos, quòd immodici prægrauessq; essent populo urbe eiecerat, bonisq; multarat & quòd

& quòd maximè potentium fregerat spiritus, Leoni
 Perego Mediolani Archiepiscopo, quòd is à Patritijs
 ad eum honorem esset euectus, alterum è Septaria fa-
 milia commendatione plebis opposuerat: persequeba-
 turq; iam apertè nobilissimos quosq;, & præsertim
 Gibellinos: uerùm id dissimulanter: nam eorum ma-
 gnus erat concursus ad Othonem Vicecomitem, qui
 Pontificia authoritate creatus Archiepiscopus, ad-
 uersus duos pseudo Archipræsules, sacri imperij sui
 sedem & patriam armis repetebat: ea infracti animi
 perseuerantia, ut sepe acie uictus, tanquam optimè
 confusus causæ bellum singulari alacritate renouaret.
 Cæterùm Martinus eum occupata ad Verbanum Aro-
 na, copias promouentem: commissa pugna profliga-
 uit: magno quidem detrimento Patritijs exulibus illa-
 to. Hic est ille Otho qui ex sacerdotij cõtentione quin-
 quies à Turrianis repulsus, post uiginti annos, uictis
 acie, captisq; eius familiæ principibus ad Decimum
 uicum, in Vicecomitum domo Mediolanensis imperij
 fundamenta iecit. Exinde Martinus prostrata, aut re-
 dacta in ordinem Insubrum nobilitate, ita principis
 munia usurpabat, ut prætoriam potestatem ad non obscu-
 rum tyranni nomen transfiret. Idcirco uitandam sibi
 inuidiam ratus, egregiè simulando Patritiorum ordi-
 nes æquioris & tranquillioris status spe sustentabat.
 Ne uerò insensus optimatibus uideri possët, uetustissi-
 mæ stirpis familias per connubia Turriano sanguine
 inseruit: Ex Castellionea scilicet gente, Biragaq;, &
 Pusterlea delectis uxoribus. Callebat enim artes con-

firmandi principatus & captandæ popularis auræ:
 Nam ad has opportunè quæsitæ affinitates, accesserant
 faciles aditus, miraq; patientia in audiendis dissoluendisq;
 improba & semper ineptæ plebis querelis: & Turriana domus cuiq;
 expositis penuarijs copijs liberaliter adaper-
 ta. Quod uerò tuendæ popularitatis intererat publicè etiam epulum dare, & spectacula
 decurrentium equitum, honestaq; exercendæ iuuentuti certamina
 propositis præmijs, & magnifico apparatu edere erat solitus.
 Quibus etiam ludis per solennes festos dies, ut populi mentes ad religionem
 reuocaret, Christianæ historiæ actiones intermiscibat, diuorumq;
 Martyrum exempla personis Comico & Tragico more, decentissimè
 representatis. Quo simulationis artificio collecta sensim gratia,
 confirmataq; autoritate, non obscure ad principatum euectus
 est: tanto omnium ordinum studio, ut Populi defensor, Pater patriæ,
 Prætoricq; potestatis Dictator perpetuus uocaretur. Sub id
 tempus, nobilitas ferè omnis, in primisq; proceres Gibellinæ
 factionis extorres & profugi ad Actiolinum confugerant, Cæsarianarum
 partium principem, impotentemq; execrabilis seuitiæ tyrannum:
 ut eius ope reducti in patriam aduersarios Mediolano pellerent.
 Itaq; Martinus exploratis hostium consilijs, socijs ad capiendâ
 arma excitatis, & populo multis concionibus ad tuendam libertatem
 concitato, Carrocium & legiones equitumq; omnem sub signis
 eduxit. Actiolinus autem, qui superato Abdua igne ferroq;
 obuia uastabundus, in-

censio

censo Tritio, Vicomercatoq; direpto ad Sextum oppidum excursiones fecerat: ubi Carrociū educi, secus ac putarat, nec longè abesse Martinum didicit: retro uertit iter ad Cassanum: nam in tergo aduentare nouos hostes audiebat. In unum enim coierant Actius Atestinus à Ferraria, Vbertus Pallauicinus à Placentia, Bofiusq; Douariensis à Cremona, qui præmissō equitatu, pontem quo tyrannus transierat ad Ripaltam occuparant. Itaq; premente Martino duplici terrore ancipitiq; periculo circumuentus, supremum temeritatis suæ consilium sumpsit, tranandi amnis, ut in aduersam ripam, quòd uadum ibi reperiretur, cum equitatu se proriperet. Sed dum transit uerutum scorpione adactum pedi incidit, grauatusq; eo uulnere septuagenarius senex ultro citroq; Abdiam trucidatis eius copijs, uiuus in hostium potestatem uenit. Nec multo pòst truculenta obstinatione repudiatis remedijs atq; alimentis, serino cum gemitu accersita morte, meritos ad pœnam suæ immanitatis cruciatus effugit. Ab hac uictoria Martinus clarus magnusq; habitus, cuncta ad arbitrium Mediolani moderari, & Principem agere cœpit: ita ut magnificentia operum ad alendam plebem plurimum studeret, ædificatis amplissimis ædibus in regione Nouæ portæ, & ad publicam commoditatem excepta Ticini amnis parte, quæ iuxta Abiatum oppidum nauigia ad Ticinensem portam perducit. Id emissarium sumptu cum antiquis operibus comparandum, ingentium lincium est capax: incredibilemq; importandorum ex agris fru-

Etuam facultatem, cum uoluptate hybernæ ac æstiuæ
 nauigationis, ad perennem Martini gloriam hodie
 præbet. Sed Turrianas ædes Licitate, uiridarijs, &
 præcellenti structura pulcherrimas, Otho u. Flor, in-
 isto (ut ille putabat) dolore compulsus solo æquanti:
 tanta exacerbati animi rabie, ut in ruinis diuo Iohanni
 decollato templum cõderet, dicaretq; ad ignominiam
 damnati soli, sepulturæ ac inscrijs noxiorum hominũ,
 qui tetro affecti supplicio, è furcis ad id infame sepul-
 chretum perpetuò deferrentur. Inexpiabile siqui dem
 odium sibi concitarant, dum superbè rerum potiren-
 tur Napus atq; Franciscus fratres, quòd acie ad An-
 gleriam uictores, captis uiginti duobus Patritijs, &
 in his Theobaldo Magni Matthæi patri, Othonis fra-
 tre genito, capita attracta crinibus, ad plaustri temo-
 nem rustica secure crudelissimè detruncassent. Regna-
 uit Mediolani Martinus annos quatuor post partam
 de Actiolino uictoriam sua uirtute, ac immenso popu-
 li fauore gloriosus. Obijt non planè senex, elatusq; ci-
 uium humeris ad Claraeuallis Cœnobium, sepulchro
 maiorum illatus est. In quo eius effigies sub abside mar-
 morei fornicis depicta, hodie etiam incolumis specta-
 tur, in purpura & pileo armelinis pellibus suffulto,
 ut tum erant summi Magistratus insignia. Sed Mar-
 tinum illustri prudentia insignem non multò post lon-
 ge clarissimum fecere Philippus & Napus successo-
 res, quum ille fraternæ potetiæ hæres, immodico prin-
 cipi tyrannoq;, quàm pratori propior esse malue-
 rit: hic uerò bello acer paceq; intolerandus & atrox,
 sese

fese & familiae fortunae omnes Decumanae acie uictus euerterit.

Adami Fumani.

Ruebat Eccelinus acer Italus
 Fretus tremenda militum ferocia
 Tremendus ipse diritate barbara
 Urbem superbam, maximam, perlucidum
 Sydus, togatae ut perdomaret Galliae
 Tyrannus Eccelinus ille pessimus,
 Illud Deo atque hominibus infestum caput,
 Quotquot fuerit, quotque sunt, quotque unquam erunt
 Longe tyrannus omnium teterrimus:
 Ab corde cuius exularat funditus
 Fas, ius, pius, rectum, pudorque, æquum, & bonum,
 Qui tenera membra paruulorum ab ubere
 Matrum reuulsa, disseccare per scelus
 Mucrone duro, fuerat ipse durior.
 Quis (proh nefas) & mulierum prægnantium
 Exenterare amabat (ò dirum nefas)
 Exenterare amabat alios impius
 Horrente scalpro: te nihil mater uerens
 Lucina, iustis quæ uocata partibus
 Nitentium audis pia lacrymosas preces,
 Quæ sæpe sæpiusque repetitæ illius
 Nunquam feroces spiritus, nunquam ferè
 Durissimum mollire pectus quiuerunt.
 Et hoc Pataui nouit alma ciuitas
 Vicinamque illi fertilis Vicetia

Tuq; urbs frequens, uetusta, magna, nobilis,
 Verona mater urbium pulcherrima
 Nouisti, & ante tu beata Brixia,
 Tum facta ab illo urbs omnium miserrima.
 Ruebat Eccelinus acer Italus
 Qualis sonantis uis corusca fulminis,
 Cum Turrianus ecce uir fortissimus
 Martinus, indignatus ut spumans aper
 Lucanus, aut Sabellus, aut Libys Leo
 Getula pubes quem ueruta perpulit
 Exire notis saltuum recessibus
 Clamosa pubes, & Numidicorum canum
 Animoso uis latratibus sæuis ferit,
 Cum colla & armos uestientibus iubis
 Caudæ flagello identidem graues sibi
 Villosa terga uerberans iras ciet,
 Secumq; cæco murmure dubitat ferus,
 Que prima mordens obterat uenabula:
 Sic ille, acerbæ ut seruitutis imminens
 A ciuibus propelleret iugum suis,
 Formidoloso & ipse cinctus agmine,
 Virtute fretus exilit mirabili
 Seni incitatus obuiam acerrimo,
 Primaq; pugna uulnerat, uiuum capit,
 Asportat, inq; claustra cæci carceris
 Contrudit, ubi post dirus is, diris modis
 Squalloreq; ac pedore tetro, pessimis
 Suis sceleribus debitas pœnas luit.
 Quo peruagante tam beato nuncio

Latè per agros Italum, perq; oppida,
 Passim puellæ uirgines ductis choris
 Letæ canebant uoce tinnula simul,
 Martine Turriane, Martine inclyte,
 Tu liberator urbium, tu Patriæ
 Seruator extitisti, & omnes omnium
 Laudes tulisti: nempe nostra tu omnibus
 Nobis dedisti habenda cum nefarios
 Latronis ausus contudisti, & omnibus
 Mentem addidisti ciuibus trepidis tuis:
 Tibi & mariti coniuges, & coniuges
 Debent maritos, atq; utriq; liberos,
 Debent parentes liberi tibi quoq;
 Tibi nos pudicitiam, tibi decus, tibi
 Nostram incolumitatem, tibi iam deniq;
 Nos nostraq; en debemus hæc tibi omnia.

Sub effigie Sarræ Columnæ.

HOC toruo subagrestiq; uultu SARRA
 Columna præclarum maximè generosi
 infractiq; animi specimen prætulisse ui-
 deri posset, quum Bonifacium Pontifi-
 cem probè ultus, peracris iniuriæ contumeliam, uel
 nefario ausu uindicauit: nisi merito secundoq; euentu
 patrati tanti facinoris integra laus, spretæ ac imma-
 niter uiolatæ religionis infamia premeretur. Quid
 enim æquo iure uel atrocius admitti, uel scelestius co-
 gitari potuit, quàm sacrorum principem diuinitatis
 opinione uniuersis gentibus religiosissimè ueneran-

dum insidiosis oppugnare armis, sacrilega manu capere, & dira crudelitate ad mortem adigere? Nulla siquidem dicta factaue in Pontifice quātumlibet factioso, impotente, auaroq; diuini iuris auctoritatem, & uim sacrosanctæ potestatis elidunt, & eleuant. Nam ubi semel consecratus, & nouo desumpto nomine lustratus est, pastoralemq; lituum præfert, ac in eius deraso atq; sacro capite gemmatus apex refulget, tanquam exuta humanitate, augustus & planè diuinus efficitur. Inuaserat Pontificatum Bonifacius peruersa ambitione præceps, Cælestino miris usq; adeò artibus insatuato deceptoq; ut uir ille ingenij captu simplicissimus, humanarumq; imperitus rerum, & religioni impensè deditus, Pontificatu se abdicaret, priuatæ (ut aiebat) tanquam sanctioris uitæ desiderio, postquam tanti principatus ferendo oneri se imparem fateretur: & resumpta cuculla ad syluas & specus Gargani montis, ad contemplationem diuinorum operum contenderet. Itaq; uoto suo potitus Bonifacius intra paucissimos dies, prensando, largiendoq; in uacua sedem irrepsit, renunciatusq; Neapoli Pontifex, Romam se contulit. Quum uerò diadema triplicis tiaræ suscepisset, ante omnia atroci concilio operam dedit, ut Cælestinus sacro secessu eductus, in carcere Fumoniæ arcis necaretur. Integer enim uitæ, ac omnis sceleris impollutus, quòd è tanto fastigio religionis amore in cremum se demississet, admirantibus cunctis pij animi decretum, tantam conceptæ diuinitatis opinionem fuerat consecutus, ut à uicinis primò, & à remotioribus

tioribus demum populis inuiseretur: & pleriq; ab eo uel occurfus & colloquia deuitante, delictorum expiationes, & rerum futurarum oracula deposcerent: & iam pro sancto gliscente diuinitatis fama coleretur, Vestiniq; nonnulli primores reducendum in suam sedem censeret, quam impudenti ambitu uersutus impostor pro optimo atq; innocentissimo damnatis artibus inuasisset. Emanarat enim in uulgus qua malignitate astuta simulationis, quo nefario ambitu, cum Carolo Rege & Senatoribus esset transactum, ut Cælestinus deceptus & proditus Pontificatu deijceretur. Per hunc modum Bonifacius acri cura & uehementi metu liberatus, usq; adeò superbe sustulit animum, ut quum genere illustris, & erecto præstantiq; ingenio pollens, & diuini iuris intelligentia clarus haberetur: in administranda Republica imperioso & factioso principi, quàm æquo, & temperato Pontifici propior euaderet. Metui siquidem quàm amari, ac adorari potius quàm coli & suspici malebat. His moribus Pontificatum gerens grauem primò simultatem, & mox asperrimum bellum cum Columnensibus Romanæ nobilitatis principibus contraxit, quòd eius familiæ duo Cardinales Petrus atq; Iacobus, Ioanne summo ciue geniti sæpe in senatu libero Romanoq; ore loquentes, ab eo grauißimis in rebus sententia dissentirent, ut priuati nominis sui decus, & totius familiæ clientelas tuerentur, aduersus eum Pontificem, qui Christianæ æquitatis oblitus, & Guelphi generis memor, quòd ita firmando imperio expedire uideretur, Gi-

bellinorum acerbissimus hostis extitisset. Itaq; Bonifacius dicto non audientes, secedentesq; in paterna oppida ad Præneste, hostes iudicat: in eos anathematis tela contorquet: purpurei galeri honore spoliat: ceterosq; eius familiae proceres aqua & igni interdicat: & quòd ea religionis arma tanquam ab iniurioso factiosq; Pontifice profecta, contemnerentur, conflato ualido exercitu eos iusto bello persequitur. Cardinales maturè fuga se eripiunt, è duobus uerò patruis Stephanus Petrarchæ carminibus celebratus, in Gallia ad Philippum Regem confugit: alter hic de quo loquimur SARRA in Ardeatinis syluis erepta spe fugæ se occuliat. Oppida autem septem, Prænesteq; in primis, & sub Algido Columna expugnantur, inexorabiliq; Pontificis rabie flammis absumuntur. Nec eadem iracundia Vrbani Columnensium domibus percit, quæ sunt sub Quirinali & in uia Lata: sic ut eorum etiam Turres in Foro Romano perfoßæ deformataq; sint. Errabat in nemore Sarra uestigia hominum deuitans, agrestibusq; pomis uescebatur, quum magno casu à prædonibus Massiliensium, qui biremes aquandi causa, ad Antiatae littus appulerant, interceptus est: catenatusq; in transiro ad remū adigitur, & post durissimos maritimi cursus errores, Massiliam est deuectus. Is inopinato oppressus infortunio, tanta infracti animi patientia, indignam erumnosamq; seruitutem aliquandiu pertulit, ut nomen suum non proderet, & se pascentium bubalorum gregi à Priuernate ciue prepositum mentiretur: Archipir

chipirate scilicet auaritiã ueritus, à quo ingenti
 pretio Pontifici diuendi, & ad supplicium tradi faci-
 le posset. Sub id quoq; tempus Bonifacius Philippum
 Gallie Regem profano iure inducto pontificiam exi-
 stimationem in adiudicandis sacerdotijs insolenter of-
 fendentem, & impium, & Regno indignum iudica-
 rat: concitabatq; in eum Albertum Cesarem, & Ger-
 manos, & Belgas: ad id rerum discrimen magnopere
 tumultuantibus Gallie populis. Utebatur tum Phi-
 lippus Stephani Columnæ consilio, uiri prudentia au-
 thoritateq; præstantissimi: iamq; eò simultas proces-
 serat, ut Pontifex grauissimorum criminum infamia
 notatus, ad dicendam causam uocandus in concilium,
 exauthorandusq; Christiana seueritate censeretur.
 Sed retundendæ superbiæ expeditiorem uiam mon-
 strantibus fatis Sarra uel exul adiuuenit. Is enim quĩ
 è portu Massiliensi Stephanum fratrem de sua cala-
 mitate docuisset, ex templo redemptus ad Regiam con-
 tenderat, initisq; cum fratre consilijs, & cum Rege
 communicatis, accuratè persuaserat, ut ad paranda
 arma in Italiam mitteretur: Musactus uerò Francesius
 nobilis eques Florentinus, multis fidelis industrie &
 bellicæ uirtutis experimentis Regi carus in Etruriam
 præcederet, molienti q; arma Sarra pecuniam qua a-
 bundè instructus aduenerat, opportunè suppedita-
 ret. Conuenere igitur noctu in oppido Stagia quod
 erat dittonis Musacti in Senensiu finibus Romanæ uie
 impositum, depromptaq; pecunia conductus est Noga-
 retus Gallus uir impiger cum ala Gallorum equitum,

ex his qui stipēdia sub Carolo Valesio Philippi Regis
 fratre in Italia meruerāt. Hac expedita manu uetera-
 nis suis & clientibus adiuncta, nocturnis auisq; usus
 itineribus Sarra ad opprimendum Bonifacium Ana-
 gniam contendit. Aestiuabat libenter patrio in solo
 quotannis Bonifacius, & quod ei ad uoluptatem io-
 cundissimum erat, in ipsa etiam paterna domo, metu
 uacuis tenuiq; septus custodia, & tum rumores fatali
 fastu contemnens, qui nequaquam ex uano de exilibus
 afferebantur. Nec desuere neminem timenti, do-
 mestici hostes, qui ex composito perfidiosē portā ape-
 rirēt. Diluculo itaq; Sarra urbem irrumpit, Galli e-
 quites sui regis nomen ingeninant, Columnij atro-
 cem clamorem tollunt: Cardinales cum imbelli totius
 aula comitatu repentino terrore percussi undiq; in si-
 gam se proripiunt: terribilis tumultus tota urbe exci-
 tatur: Pontificem hostilis turba domi obsidet, & pro
 Benedicto Maledictum, pro Bonifacio Malefacium
 appellat, & quod Cælestinum occiderit, truculentis
 uocibus ad supplicium deposcit. At ille quanquam su-
 premo metu doloreq; percussus, se ipsum tamen præ-
 senti animo non deserit, constantiq; uultu Pontifica-
 tus insignia deposcit, aurataq; in sella irrumpentes
 expectat, adeoq; se cum sacro cultu, tum maiestate
 oris uenerabilem præbet, ut mirabundus Sarra uel ius-
 ta ira turgidus, interneciuoq; incensus odio, à conta-
 ctu manus abstineret. Sed Nogaretus Gallicam effun-
 dens bilem insultanti similis, ita acerbè in eum est in-
 iectus, ut se eum in catenis ad Lugdunense concilium
 perduct

perducturum minaretur, ut ibi arrogantiæ poenas daret, qui Christianissimum Regem summa iniuria lacerasset. Cæterum direpta domo eum non multò post arctè custoditum Sarra Roman perduxit, ubi intra paucos dies ex dolore animi actus in furorem, inusitataq; inflammatus rabie excessit è uita. Illatus autem est sepulchro marmoreo ab se condito iuxta portam Argenteam Basilicæ Petri. Ingens enim ei uiuuo omnis honoris & gloriæ cupido, & sumptuosa quidem fuerat ornatissimi sepulchri cura: in quo mitrata eius effigies supra aram sculpta marmore, & tessellato opere picta spectatur. Benedictus autem eius nominis Vndecimus in defuncti locum susceptus est, qui Sarram & Nogaretum tanquam detestandi facinoris nota conspersos exilio multauit. Sed Sarra uel iterum exul nominis fama clarus, & pulcherrimi facti conscientia felix fuit, quum multum ante quàm planè senex apud Præneste fato concederet, Petrum & Iacobum Cardinales Senatorio ordini restitutos, & Cælestinum grauissimo atq; eterno Bonifacij probro inter diuos relatum uiderit. Formam Sarræ in uetere tabula pictam exceptamq; per manus à maioribus & religiosè custoditam, Martius Columna nobis ostēdit, ut ex ea amulante pictore, exemplum exactæ similitudinis duceretur.

Parthenij Parauicini.

Hos ne animos pulsi Reges seuæq; securis
Gloria, & imbuti natorum sanguine fæces,
Aeternumq; decus Brutiq; ultoris honores

Hunc acuerē tuo tam cæcum in corde furorem?
 Vt dirum usq; adeò in facinus crudeliq; orsa
 Irrueres præceps? proh te non perculit horror
 Attonitum? non maiestas ueneranda uel ipsi
 Cœlicolis, illa & triplici redimita corona
 Infusa, tam fœdis tremefactum absterruit ausis?
 Si qua tamen scelere immani atq; è crimine tanto
 Surgere fama potest, illud te fortè leuabit
 Inuidia, quod non Regni uesana cupido,
 Sed patriæ pietas, ad factum hoc impulit atrox,
 Pro re Romana, pro libertate tuorum.

Sub effigie Vguccionis Fagiolani.

FORTVNA per se inconstans & sepe
 ludibunda, in attollendo premendoq;
 VGUCCIONE Fagiolano mirabi-
 les ludos fecit. Is Massa Trebaria Toga-
 tæ Galliæ oriundus, in eo Apennini tractu, qui ad A-
 retinas Alpes extenditur, quum nobiles agrestesq; fa-
 milie ob factiones inter se contenderent, apud Gibel-
 linos per totam ferè ætatem arma tractauit: insignè
 quidem cum laude, quòd per cædes, incædia, uastatio-
 nesq; pagorum, ubiq; uiolentus & maximè pugna-
 x enituisset. Nam robusto ingètiq; corpore firmissimus,
 ualidisq; ideo & prægrandibus utens armis, sicuti in-
 genio uigilanti acutoq; maximè præstabat, ita ante a-
 lios aspera audacter aggredi & pugnam impigrè cie-
 re erat solitus: usq; adeò enim in omni discrimine & se-
 rox & pertinax, ut quadam in pugna ad Ceronium
 pagum,

pagum à suis desertus, & ab hostibus propè circum-
uentus, quum sese fortiter reciperet, uulnerato altero
erure, & collisa uehementer galea, in oblongo pede-
stri scuto quatuor tragulas, & tredecim ueruta ex
minoribus balistis infixæ ad suos retulerit. Exinde mul-
tis facinoribus clarum Guelphisq; terribilem, Tarla-
ti Aretij principes oppugnati à Florētinis liberali sti-
pendio conduxerunt: cuius ductu secundis aliquot
prælijs hostes ita repressi sunt, ut agro excedere co-
gerentur. Sub id uerò tempus quo Henricus Cæsar
frustra obsessa Florentia ad Bonconuentum fato ces-
sit: Pisani Cæsare ciuitatis patrono defensoreq; orba-
ti, quòd Lucenses infesta arma intulissent, neminem
Vgucione gerendo bello potiore rati, cum qui co-
pijs præesset ab Aretinis impetrarunt. Eius aduentu
Pisani quòd ueteranū militem & Germanorum alas
adduxerat, ita sunt confirmati, ut latè summotis hosti-
bus, non modò amissa paulò antè oppida reciperent:
sed expugnatis etiam aliquot castellis ad portas usq;
Lucensium delitias popularentur. Itaq; exultans ui-
ctoria Pisanus, nec studio suo modum imponens, ne
parum gratus in referenda gratia uideatur, Vgucio-
nem ex duce dominum creat, honesto quidem merito,
nisi uir immodicus ex moderato dominatu se uam ty-
rannidem inuexisset. Cuncta enim sibi licere fortu-
nisq; omnium pro libidine sibi utendum ratus, ante
omnia Boncontem summæ nobilitatis patritium, nec
immemorem pristinæ libertatis, ideoq; nefarijs decre-
tis aduersari ausum interficit: alios spiritu opibusq;

ualentes detrudat in carcerem, multoq; plures exutos
 bonis proscribit. Hoc terrore ciuitati illato auctisq;
 uiribus Lucenses intestino laborantes morbo repen-
 tinus aggreditur. Gerardum Lupidium Picentem mi-
 litiae peritum, qui Lucensibus copijs praerat, tumul-
 tuario praelio profligat, factiosorumq; proditione ad-
 iutus in urbem irrumpit: caede, luctu, terrore, cuncta
 complentur: nec sacrosanctis templorum thesauris
 Germanus miles parcat: pulsusq; Guelphis, Gibellini
 qui diu exularant, patria potiuntur. In his eminebat
 Castrucius animi magnitudine armorumq; peritia,
 antiquis ducibus aequatus. Tanta re patrata Vguccio
 Lucae princeps effectus, Guelphis omnibus Florenti-
 nisq; praesertim terrori esse coepit: quod eo duce Gi-
 bellini ab Henrici morte deiecti spe, debilitatiq; uiri-
 bus animos rursus attollere uiderentur. Itaq; Floren-
 tini sociorum Robertiq; regis auxilia in unum co-
 gunt. Vguccione occupandi Pistorij auidum & Mon-
 tecatinum oppidum magno apparatu oppugnantem,
 collatis castris adoriuntur. Ille belli peritus, loci &
 temporis occasione excipit, editoq; memorabili pre-
 lio, uictor hostium castris potitur. Eius diei cadem
 usq; adeo latam scriptores tradunt, ut Nebulam fluuii
 cadaueribus stratum longe cruento alueo decurrisse
 affirmant. Ea insigni uictoria Vguccio non multum
 letatus est: nam in ea Franciscum ex filijs natu maio-
 rem, summae spei iuuenem amisit, & Luchinus Vicecom-
 mes, qui Magni Matthaei patris auxilijs praerat, Ca-
 struciusq;, grauiter sauciati sunt, Dux uero hostium

Petrus

Petrus cognomento Tempeſta, Roberti regis frater in flumine perijt, & Carolus cui Robertus erat patruus, inter cadauera repertus eſt. Hæc eſt illa infauſta Guelphis pugna, propter quam Florentiæ, Bononiæ, Senis, Peruſiæ atq; Neapoli, ex lætæ amiſſorum ciuium populus ueſtem mutauit. Hac uictoria ſubnixus Vguccio, ut Nerio filio Lucæ principatum confirmaret, ſuſpicacis tyranni more, Caſtruccium gratia authoritateq; polentem tanquam Nerij æmulum tollere conſtituit: Ita compoſitis inſidijs eum Nerius ad cœnam uocat, & nihil tale ueritum comprehendit; reumq; mox homicidij factum capitis pœna condemnat. Nec tamen ad tanti uiri ſupplicium deſcendere audent, indignantis & frementis populi tumultum timens. Ob id accitus Vguccio, maturandæ necis auidus eum militari præſidio Lucam aduolat. Tum uerò Piſani tyranno diſcedente arma corripiunt, Vguccio-nis familiam trucidant, domumq; diripiunt, ac eo impetu urbis portas occupant. Iam Lucam peruenerat tyrannus, & à filio mature inſtructis menſis præſurus diſcubuerat, quum Piſis excitari ad arma popululum nunciatur. At ille nihilo ſecius tanquam primo nuncio parum credens, nihil ſe commouet; & uti erat cibi capaciſſimus, & maximè uorax, per ſingula tempeſtium eius conuiuij dapes uſq; ad bellaria conueſci pergit; eo quidem atrocis animi decreto, ut remotis demum menſis Caſtruccium ſecuri percuti iuberet, atq; inde Piſas ad ſeditioſos opprimendos properanti agmine reuerteretur. Sed quum à ſecundis mox ter-

tijſq; nuncijs increbeſcente fama, Piſis res perditã eſſe ciuitatemq; miro conſenſu rebellãſſe renunciaretur: Lucenſes ad tanti exempli nomen, pari ſtudio recuperandã libertatis, liberandiq; Caſtrucci ad arma concitantur. Carcerem refringunt; uinctum adhuc compedibus Caſtruccium educunt, & quod eius fato debebatur, principem ciuitatis ſalutant. Tum uerò Vguccio quanquam aliàs egregiè fortis duplici malo circumuentus animum deſpondet, & cum prætorianorum ſatellitum manu, incertus an Piſas contendere, deſperatis rebus urbe profugit; nec uſquam ex ea fugæ deformitate prius conſtitit, quàm à Spineta Maleſpina Gibellino ad Foſſas nouas, quæ Papiſianæ olim fuerant, ſupra Macram amnem receptus eſt. Ibi labore feſſus & dolore prope exanimatus paululum ſe recreauit, atq; inde quum atrociora à perſequentibus ſibi timeret, ad Canem Scaligerum Veronam eſt profectus. Ea enim tempeſtate Scaligeri domus exulum omnium inſigniumq; uirorum, liberalis erat receptrix. Fuit apud Canem ſummo in honore Vguccio, ſpectabaturq; procerus & uentricoſus ſenex tyrannico uultu ferociam retinens, tanquam admirabile inſolentis Fortunæ documentum, quum paulò antè rerum bello geſtarum fama illuſtris, ſemihoræ momento geminati principatus ſaſtigio præceps datus, & miſerabilis & ridendus euaiſſet. Ad eam enim calamitatem Fortuna immiſit id quoq; adiecerat, ut contemptus, mordacibus diſterijs inceſſeretur: Vt tum accidit quum in conuiuio Canis de edacibus illato ſermone loq

ne loqueretur: & Vguccio se iuuenem quaternos al-
 tiles capos, & totidem perdices, affos item hædi clu-
 nes, & elixum vitula infarctum pectus, præter salsa-
 menta, recta in coena excedere solitum narraret; Petrus
 Nauus è conuiuio uir salsus: non est inquit Vguccio
 cur hæc à te iuuenè comesta multū admiremur, post-
 quam senex, nec plane dentibus instructus, duas ur-
 bes integras uno prandio absumpseris. Erat enim fa-
 ma Vgucionem si ab inchoato prandio temperasset,
 satis in tempore ad sedanda nascentis tumultus initia
 Pisas regredi, & utranq; urbem sibi incolumē serua-
 re potuisse. Sub id uerò tempus quo Canis comparato
 exercitu Patauium obsidebat, quum Vguccio dux ue-
 tus eo bello mirificam operam nauaret, ad paludes
 Medoaci amnis correptus morbo, Veronamq; dela-
 tus, excessit è uita, non omnino miser, quòd uel Vica-
 rio nomine militari imperio honestatus, splendidissi-
 mam funeris & sepulchri pompam retulerit. Effigies
 eius equestris adstante ei Castruccio & falconem ad
 aucupium leua gestante, Pisis in sepulchro cui Cam-
 posancto nomen est, pretiosis ex uero picta colori-
 bus conspicitur.

Angeli Perotij Camertis.

Quem latis humeris, quem lato pectore spectas,

Quem Martem dicas ore referre truci;

Ille olim emergens ab obscuro ac paupere tecto

Militiæ primum munera dura tulit;

Fortibus inde ausis Fortunaq; auspice, summum

Littoris Etrusci est uectus ad imperium.
 Illum eadem geminas urbes ditione tenentem
 Præcipitem subito Sors inopina dedit.
 Scilicet haud quenquam dubiæ fas fidere Sorti
 Quando ea, Regna uno datq; adimitq; die.

Sub effigie Castrucci j Castracanis.

OST conuulsas, secordia Græcorū Cæsarum, Romani imperij opes, quum Gothorum impotentes impetus nemo tulisset; egregiæq; artes & literæ cum Vrbe rerum dominâ concidissent, disciplinam militarem interijisse constat, qua una coaluerat imperium & sese ad omnes gentes perpetuis uictorijs extenderat. Nā per mille ferme annos, quibus Italia externis gentibus seruiuit; multitudine potius, inconditisq; uiribus, quàm ingenio & ratione certabatur; quando omnia diuersis Barbarorum irruptionibus terribili motu quaterentur, sed ita populi Romani fortuna demum tulit, ut bellicæ artis decus non diu modò neglectum, sed planè sepultum, à nouo homine tanquam ab inferis excitaretur. Is fuit Castrucius Castracanis ex Antelminella nobili familia Lucensis ciuis, qui ex mercatoris institore miles, ex milite dux insignis factus, pertinaci uirtute ad principatum contendit, nusquam eius uestigia uadentis ad præclarū decus fallente Fortuna. Adolescens cum Gerio patre & matre Puccia, ob Gibellinæ factionis nomen patria pulsus & breui apud Anconam parentibus orbatu, in Galliam ulterio-

riorem eo animi decreto transiit, ut alieno sub cælo
 Fortunæ uim experiretur. Quum aliquandiu Lugdun
 ni apud negotiatorem Lucensem subsedisset, equo, ue-
 ste, uiatico, honeste adiutus in Britaniam ad Alderici
 gentilem propinquum suum, Londini ex mercatura
 diuitijs affluentem traiecit. Is iuuenem decore formæ,
 morum elegantia, & corporis dignitate præstantem,
 non modò benignè complexus est; sed eum non mul-
 to post Odoardo regi, paruæ pilæ lusu oblectari soli-
 to insinuauit. Erat enim Castruccius in eo ludo usq;
 adeò habilis & mirus, ut nemo iam ei ex regia aula
 conferretur, ac ideo regi iocundissimus euaderet. Sed
 totum quod à benevolentissimo rege promereri posse
 sperabat, inopinatè sortis casus eripuit. Quum enim
 in ludo ex altercatione, à superbo quodam Regulo a-
 lapam sustulisset, contineri non potuit, quin uel spe-
 ctante rege contumeliam districto pugione, percus-
 soreq; traiecto uindicaret; Eo felici euentu, ut statim
 seminudus scapham insiliret, & per Tamesim amnem
 imminentium manus effugiens, in Belgicam oram ad-
 ucheretur. Ardebat tum crudele bellum inter Gallos
 & Flandros quibus Britanni se consociarant; apud
 Philippum autem Galliæ regem secunda fama milita-
 bat Albertus Scotus nobilis Placentinus, qui ab Ita-
 lia quingentorum equitum ornatissimam alam, & pe-
 ditum ueteranorum legionem adduxerat. Sub hoc
 Scoto Castruccius ordines duxit; tantaq; uigilantia,
 consilio, & ui corporis nomen optimi ducis prome-
 ruit, ut eo bello consentientis famæ nomine esset cla-

risimus, & à Gallis scriptoribus postea celebraretur. Verùm confectis bellis, à Philippo opimis excultus muneribus redijt in Italiam, armis & equis optimè instructus, destinata sibi fato repetendæ patriæ occasionem querens. Euaserat tum Pisis princeps Vgucio Fagiolanus, & cum Lucensibus bello contendebat. Huic igitur parante aditum Fortuna adhæsit, ab eoq; post debellatos Lucenses, & fractas ciuitatis ope, patriæ restituitur; ea tamen sorte, ut qui uirtute inter ciues princeps erat, ad summum dignitatis gradum tacitè atq; ægrè prorsus aspiraret. Nam Vguccio Nerium filium prætoris potestatis simulatione dictatorem Luçæ præficerat; utpote qui post cladem ad Montecatinum Guelphis illatam, & serox & ualidus Pistorium & Volaterras, Pisis, Luçæq; finitimas urbes, occupandas animo agitaret; ut principatus in Etruria uiribus potens contra Florentinos condere-
 tur. Hoc innixus consilio Castruccium confirmata auctoritate & populari gratia Luçæ præpotentem, ideoq; formidatum, tollere constituit. Verùm Fortuna (ut in Vgucione diximus) alternis suo more lufibus iocabunda, ita Castruccium è summo turpissimæ nccis periculo eripuit, ut miserum ex damnato & seua securi propè percusso, ad urbis dominatum admirabili sorte prouheret, & diri obiter infortunij grauis ictus ad Vgucionem uerteretur. Suscepto in patria dominatu atq; inde urbe Pistorio in potestatem redacta, statim se Gibellinæ factionis principem professus, ideoq; in omnem rerum occasionem aduersus
Guelphos

Guelfhos expedita arma conuertens, ita Fortunam
 innata crescentiq; uirtuti suæ, bonis & malis artibus
 conciliauit; ut nemo eo domi consultior princeps, ne-
 mo dux in castris exactæ disciplinæ præceptis instru-
 ctior in Italia censeretur. Inerat foedus cum Guido
 Tarlato, Galeacio Vicecomite, Scaligero Veronense,
 Passarinoq; Mantuano, qui Cesarum partes in Italia
 tuebantur. Contra autẽ Florentini cum Romano pon-
 tifice Robertoq; rege consociatis uiribus, grauissima
 bella in Insubribus, in Liguria, in Bononiensi, & To-
 gata Gallia gerebant. Sed eruenta diuturnaq; conten-
 tionis is exitus fuit, ut Guelfhi ad Altopassum memo-
 rabili pugna uincerentur, uictoresq; inde Castrucius
 atq; Actius Vicecomes, ad Florentiæ statim portas usq;
 infesta populatione percurrerent. Fuit ea clades si cæ-
 sorum numerum spectes, Montecatinesi aliquanto
 minor, sed fortissimarum gentium externorumq; du-
 cum captiuitate nobilior. Inusitati enim spectaculi œ-
 leberimũ ab ea uictoria triumphum Castrucius du-
 xit, tanto rerum omnium ordine apparatuq;, ut pri-
 scorum temporum & Romanæ superbiæ felicitatem
 æmulatus, è tota Italia splendidissimi quiq; ad tantæ
 famæ spectaculum liberaliter inuitati Lucam conflue-
 rent. Inuectus est urbem quadrijugo curru in Trabea
 laureatus; antecedeabant agrestes gregarij; milites nu-
 do capite nudisq; pedibus incertam libertatis spem
 præferentes; sequebatur Carrocium hostilis prætorij
 insigne, bubalis prætextatis tractum, in quo antenna
 præalto in malo suspensa uexillum populi Florentini

inuersum expandens, superstante campani æris tintinabulo maxime sonoro; sed cui ad ignominiam uictores, ut mutum esset ferream linguam detraxerant. Exinde uerò Guelpharum partium uexilla Draco scilicet aquile unguibus constrictus, liliūq; ingens puniceum, aureaq; item lilia cianeo in campo, & rubentia Roberti regis rastrella inuersis hastis solum uerrentia trahebantur. Succedebant ductores ordinum hostilium, præfectiq; equitum; sed hi sine calcaribus, ille sine gladijs discincti. His coniunctum erat nobile militarium equorum agmen, armigeris pueris cristatas cassides, uersicoloresq; lacinias captorum, aut occisorum hostium gestantibus. Sed ante alios tres grauissimi uiri Florentinorum Legati, & secundum eos traducti duces, supraq; ceteros maxime conspicui Gulielmus Narseius Gallorū, Vr limbaca Sueuus Germanorum, atq; ipse demum cum adolescēte filio Raimondus Cardonius imperator captiuam Hispanorum procerum turmam calamitatis consortem trahens, ita pompam tristi aspectu, & suis insignibus nobilitabant: ut multis ex eo præcipitis Fortunæ ludo lachrymæ manarent. Dum eo modo Castruccius uirtutis & gloriæ suæ meritum fructum ferret, Florentini socij; eorum Pontifex & Robertus, nihil uel à tanta clade demissis animis uel attritis opibus, bellum priore uehementius repararunt, usq; ad eò ardenti uel insano Florentinorum studio, ut pro tuenda libertate externum sibi dominum Roberti regis filium recipere minime recusarint. Huius aduentus quòd amplissimum
equi

equitatum in Etruriam adduxerat, ita afflictus spes
 Florentiæ erexit, Gibellinosq; conterruit, ut Castru-
 cio & Galeacio Insubrum principe præcipuis autho-
 ribus, Ludouicus Bauarus Cæsar designatus, in Italiã
 accerseretur: qui insigni auctoritate potentiaq; par-
 tium opes confirmaret. Sed uir rapaci feroq; ingenio
 nullo pudore inita consilia præuertens, ubi per amplis
 excultus muneribus Mediolani ferreo diademate co-
 ronatus est; ex defensore patronoq; crudelis oppu-
 gnator, & truculentus hostis euasit; quum Galeacium
 fratresq; eius tantæ dignitatis principes, & nihil tale
 meritos, in carcerem detruderet. Inde uerò expilata
 ciuitate, quam liberam reliquisse uideri uolebat, Lu-
 cam profectus Pisanos obsedit, quòd portas ingressu-
 ro clausissent, & ab urbe auari sæuiq; hominis pestem
 auerterent. Sed Pisanæ consternationis is exitus fuit,
 ut Castruccio copias, pecuniam, commeatus ad id bel-
 lum conferente, & diuersis castris circa Ausirim am-
 nem positis, Pisani multis exuti oppidis Cæsari portas
 aperirent, & prægrandi pecunia mulctarentur. Ab
 hoc insigni studio apprimèq; forti & fideli opera Ca-
 struccius à Cæsare Lucensium & Lunensium dux est
 appellatus; prætulitq; demum decora insignia & or-
 namenta nouæ dignitatis, atq; inde Pisanos recenti sa-
 ctionum æstu iactatos, nec idem in Republica sentien-
 tes uarijs occultæ largitionis artificijs aggressus, ita
 eorum decuriones circumegit, ut fauente Cæsare, nec
 abnuente populo, ciuitatis princeps saluaretur. Lu-
 douico autem Romam contendenti ad id solenne offi-

cium suscipiendi diadematis inuitatus, cum delecto equitatu & sagittariorum cohortibus comes fuit. Eo autem in urbem nonis Ianuarijs recepto insigniq; de mum studio Sarra Columnæ, Iacobiq; Sabelli ad Vaticanum templum coronato, creatus est pseudo Pontifex Petrus Corbarius, ut Diadema Romani imperij saluis auspicijs traditum atq; susceptum uideri posset. Id enim unum Cæsar contendebat, ut Ioannis legitimi Pontificis authoritas, tanquam omni iure existimatio neq; spoliati, in urbe aboleretur, imperatoq; & exa cto undiq; auro aduersus Robertum regem Guelfo rum tuentem partes, graue bellum pararet. His com parandis rebus intentum Gibellini proceres Sabellus, & Sarra, ipseq; ante alios Castrucius uehementer orabant, ut Vicecomites Regulos importunè princi patu fortunisq; deiectos custodia educere uellet, neq; diutius Guelfos eorum calamitate letari pateretur. Verum Cæsar dum in explicando consilio, uti rerum imperitis plerunq; accidit, & durus & pertinax, ne que id concedit, neq; omnino negat; ut inanis cōstan tiæ nomen paret, amicorum omnium animos grauitè offendit. Interea Castrucium tot accumulatis honori bus clarum, & cuncta propè apud Cæsarem præstan ti ingenio administrantem, atrox ab Etruria nuncius magnopere perturbauit. Is mari delatus afferebat Pi storium Guelforum proditione in Florentinorum potestatem deuenisse; deletum fuisse præsidium, sed a dolentes filios magno ausu euasisse incolumes, qui præsidio acerrimè repugnanti, usq; ad lucem no-

Furno praelio certaretur. Itaq; subiratus *Cesari*, qui
 maiore *Guelphorum* quam *Gibellinorum* emolumenta
 in *Italianam* uenisset, commeatu uix impetrato *Pisas*
 per *Aureliam* uiam magnis itineribus contendit; tanta
 celeritate, ut *Vmbrone* fluuio forte à *pluuia* pratu-
 mido transitum morante, dum male fidum alucum
 properè tentaret, penè mergeretur, & cum paucis-
 simis equitibus inexpectatus portas intraret. Ea cele-
 ritate *Pisanos* quòd essent ambigua uoluntate repen-
 te oppressos, & presentis principis uim, & subse-
 quentis praesidij robora timentes in fide continuit,
 confirmatoq; dominatu, ac imperata pecunia, quan-
 tas potuit copias, accitis undiq; auxilijs coegit, & ad
 obsidendum *Pistorium* est profectus. *Florentini* *Simo-*
nem Tosam militaris industriae ciuem, praesidio ur-
 biq; praefecerant, nouas munitiones ueteribus adiece-
 rant, singulariq; diligentia aedificatis ligneis propu-
 gnaculis, murum omni telorù genere compleuerant.
 At *Castruccius* priusquam succidi frumenta possent,
 inclusos obsidere constituit, quòd non magnam com-
 meatus copiam uix per duos menses suffecturam in-
 tus paratam esse didicerat. Itaq; inusitata eo seculo
 belli ratione, duplici uallo dupliciq; fossa urbem cir-
 cumuallare pergit, ut omnem uel erumpendi uel im-
 portandi commeatus hosti spem praecideret. Erexerat
 in utraq; munitione ligneas turres maioribus balistis
 & catapultis instructas; suburbani agri arbores suc-
 ciderat, ut aduentantibus *Florentinis* ad opem seren-
 dam inaccessa pediti atq; equiti munimenta obijce-

rentur. Venerat Mediolano Galeacius Vicecomes, à Cesare post Castruccijs discessum certa conditione carcere emissus. Is ingentium præliorum uictor, peritissimi ducis nomē affecutus, amicissimo principi, & præclaro suæ libertatis auctori eo bello operam præstabat, quum interiores munitiones defendendas suscepisset, Castruccijs in exterioribus uersabatur. Nam fama erat Florentinos ad soluendam obsidionem aduentare, ingenti coacto exercitu ex Pontificijs copijs, quæ è Bononia submittente Legato in Etruriam descenderant, cæterisq; foederatis ciuitatibus quæ publicæ Guelfhorum causæ nunquam antea defuissent. Præerat omnibus Philippus Sanguinettus Gallus, cuius opera Pistorium noctu captum fuerat. Censebantur autem sub eius signis ad tria milia galeatorum equitum, & ad triginta milia peditum. Sed Philippo in conspectum se dante, nec tamen subire aggeres auso, Castruccijs nihil se commouit, & per Galeacium erumpentes hostes multis illatis uulneribus retro in urbem compulit. Itaq; Philippus tantos aggeres, tantiq; artificij, & nouæ disciplinæ munitiones admiratus, frustra ad pugnam Castrucium magnis tubarū clangoribus compellans, alio quàm statuerat suscepto consilio, castra inde mouit in Pisanum & Lucensem agrū populabundus ire pergens, ut hostis rerū suarum calamitate & uillarum incendijs permotus, incepto abscedere, sua tueri & uiribus inferior prælio decertare cogeretur. Sed ille tot detrimenta, quanquam suis luctuosa contemnens, in obsidione constantissimè permansit.

mansit. Nec multo post Simon Tosa desperatis auxilijs, uti erat ad extremam commeatus inopiam redactus, ea conditione post tres menses deditionem fecit; ut cum praesidio incolumis emitteretur: magna quidem cum ignominia tanti exercitus, & singulari Castrucci gloria, qui eo bello priscorum Romanorum magnitudinem, & bellicae rationis ingenia diligenter emulatus, tantarum uirium impetum elussisset. Sed quum supremo inusitatae uirtutis opere edito, ac ob id incredibili affectus letitia, ad triumphum Lucam reuerteretur, pestilens eum inuasit morbus, & paucissimis diebus eripuit, pari fato praecunte Galeacio, qui eadem autumnalis coeli inclementia correptus, ad Pisciam oppidum e uita migrarat. Italarum enim omnium duo maximi duces, etate, forma, & magnitudine animi pares, ita corpora atq; animos in hisdem castris longo & pertinaci labore defatigarant, ut in magnis Augusti mensis feruoribus, cuncta ad accersendam ualetudinem incommoda perpessi, uictoriae decus ante salutem posuisse censerentur. Moriens Henricum filium testamento imperij reliquit heredem, quod nequaquam paternis artibus postea tutatus est; Pater enim admirabili naturae munere ferreum corpus, inuictum animum, expeditanq; praesentis ingenium, & certum infinite prudentiae robur, ad condendum principatum attulerat. Quarum uirtutum imbecillus adolescens uertente se Fortuna emulus esse non potuit. Pater quoq; (quod difficillimum fuit) uitiis insolentis auaritiae & esse crudelitatis, aut con-

genita tyrannis, aut necessitate inducta, usq; adeo liberalitate, magnificentia operum, eloquentia, & multa religionis simulatione temperabat, ut optimo principi quam impotenti domino prior atq; similior haberetur. Castrucci effigies (ut in Ugucione diximus) Pisis elegantissime picta conspicitur. cui similem ex candido marmore nobis ostendit Nicolaus Tegrimus Lucensis patritius, à quo Castrucci uita Latine atq; integerrime scripta, ac impressa extat; ut hinc quoq; liuorem & petulantiam Nicolai Macchiauelli magnopere detestemur; qui dum commentitiam Castrucci tanquam patrie suae hostis, extra rerum fidem impudenti libidine uitam describeret; reliquae quoq; historiae dignitatem improbe defoedauit.

Gabrielis Faerni Cremonensis.

Qui iam obsoletam bellicae artis gloriam
 Castrucius Lucensium dux, Italis
 Restituit, & pro factione Caesarum
 Etruriam quatescit armorum sono:
 Nunc hic quiescit paruus è tanto duce
 Puluis, cinisq; & nudula umbra mortui.

Sub effigie Canis Scaligeri.

INTER Scaligeros Veronae dominos, qui suere oriundi è Vindelicia, CANIS superior bellica uirtute clarissimus constanti merito Grandis cognomen tulit; non à proceri quidem corporis statura, quae uix in eo erat mediocris,

ris, sed à magnitudine inuicti, liberalisq; animi, & perpetuo illustris uitæ splendore, quo uel opulentissimos eius ætatis principes antecessit. Canis autem nomine non latratu insigne animal, sed Tartarorum lingua Imperator exprimitur. Ea siquidem tempestate Sacro bello spectatæ uirtutis proceres Barbarorum captorum, aut ab se occisorum nomina ad testimonium honestissimæ laudis desumebant; quippe qui Gothifredum Bolionium, aut maximos postea Europæ Reges æmulatione gloriæ in Syriam transfretantes secuti sunt, nullum omnino opimius & speciosus trophæum referri domum posse arbitrabantur, quàm ut impiorum hostium nomina, ad perenne decus familijs suis infererent; sicuti in Vicecomitum & Turrianorum domo usurpatum uidemus, quum sæpius Sulthani, Mustæ, Cassoni, Amurathis, & in fœminis quoq; Antiochiæ nomina repetantur. Canis acceptum ab Alberto patre dominatum, tanta animi moderatione, iustitia, humanitate, tantoq; exactæ disciplinæ ordine, cum domi, tum militiæ exercuit; ut gratia, auctoritate, clientelis & apparatu armorum pollens, suo prorsus nomine, & maiore imperio dignus haberetur; utpote qui admirabili iudicio clementiam & seueritatem procul ab inuidia atq; odio commiscere, sine furo pietatem colere, comitatem sine de decore, sine fastu dignitatem tueri consuesset. Eum enim recti constantisq; animi habitum ad expeditam commutationem uti oporteret, ita paratam &abilem præferbat, ut domi remisso ad lenitatem ingenio sem-

per placatus, in castris autem elato, feroci, acerbo in puniendis præsertim militum delictis, inexorabilis & ferè sæuus euaderet. Quibus institutis & moribus, neq; domi coniurationes, intestinaq; mala, neq; in castris seditiones militum, aut aduersos nomini suo rumores sensit. Sæpißime prælio uictor, semel tantum aduersæ pugnae euentum expertus est; quum graui & diuturna obsidione Patauinos premeret, & in segnem eius stationem Illyrij & Norici equites, qui Patauinis auxilio uenerant, subita eruptione facta, oppressis & fugatis custodibus in castra penetrassent. In ea rerum perturbatione Canis accerrimè resistens atq; dimicans, uulneratus & equo deturbatus, maximum uitæ adijt discrimen; sic ut eum prætorianæ turmæ magna ui depulsis hostibus uix seruarent. Tanto accepto incommodo custodiae cohortem, quæ irruente hoste trepidè locum deseruerat, exutam armis ignominiaq; notatam præfecto capitali poena damnato, integram dimisit. Nec multo post renouato bello Patauini magnis affecti detrimētis, pertinacissimèq; machinis oppugnati, ad clementiæ famam uictori se dediderunt. Tanta urbe in potestatem reducta, & Vicentinis ditioni suæ adiectis, ad opulentius & maius imperium aspirans, in spem uenit occupandæ Brixia, quod ea urbs cruentis factionibus laboraret; potiundiq; inde Mediolanensis imperij, quæ Ludouicus Bauarus Cæsar, tum forte Galeacium Vicecomitem nihil tale ueritum custodiae tradidisset. Erat enim Cæsar auri cupidissimus, ideoq; paratus ad

omne

omne uenalis ingenij facinus obeundum. Hunc Canis, officij atq; honoris causa Mediolani ferrei diadematis insignia suscipiētem, cum nobilissima ala equitum fuerat comitatus, consiliariosq; eius opulentis muneribus & presenti pecunia sibi conciliarat. Sed utrobique conatus successu caruit, Casare scilicet in Etruriam profecto, & Brixianis prospero ad Benacum nauali & terrestri praelio, libertatem suam egregie tuentibus. Mutato itaq; consilio Canis ad expugnandum Taruisium se conuertit, cupiditate proferendi imperij Actiolinum amulatus; nisi diuersissima progressus uia pro immanitate atq; perfidia, pietatem & fidem; pro seuitia lenitatem, ac in omni re cum publica, tum priuata, honestissimi decoris nomen pro turpissima & execrabili fama tot scelerum ostendisset. At Taruisini asperrimo fatigati bello quum auxilia desperarent, affecta eneruatæq; libertati, quam difficillime tueri poterant, potentem armis & consilio, clementiæq; laude illustrem dominum pretulerunt. Sed Canis uictor accessione opportuna urbis diu letari non potuit; concepto enim supremo morbo, quod armatum & aestuans ex frigidissimo fonte auidius bibisset, Iulio mense non plane senex exeesit è uita, celebrantq; funus toto exercitu è Taruisio Veronam delatus est, quem postmodum Mastinus fratris filius ac imperij heres, marmoreo sepulchro quod usitur honestauit. Regiam Canis cunctis hospitibus qui ingenio ualerent, hisq; presertim qui domo pulsati ab infesta Fortuna iactarentur, liberale atq; illustre domicilium

fuisse scriptores tradunt: & antè alios Gazadius è Regiolepidi, qui uti erat eius familiaris adeò distinetè totius hospitalis disciplina rationes, diuersorumq; cœnaculorum & cubilium sumptus institutaq; ornamenta descripsit, ut peculiarem dispensatorum cultū, & uariorum ministrorum officia, titulosq; singulis ianuis præscriptos, & argumenta utriusq; Fortune, auleis & picturis expressa persequeretur. Diuersæ siquidem ædium partes conditione dispari oblatos hospites sic accipiebant, ut magnanimos & uictores triumphis; exules bonæ spei; profugos securæ confidentiæ; Poetas Musarum umbraculis; præcellentes artifices Mercurio; sacratos uerò concionatores terrestri Paradiso assignaret. Hæc autem tanta diligentia, iocunditate, nitoreq; administrabantur; ut cuncta aptissime ad genium hospitem responderent. Nam præter Musicos concentus, festiui etiam saniones, & plani, & non insulsi moriones, alterna uarietate cœnacula circuibant. Ipse quoq; interdum quos committere uolebat, graui iocundoq; delectu mensæ suæ adhibere erat solitus, in queis sæpius erat Danthes exul, cruditi quidem, sed nimis aculeati sermonis libertate admirabilis potius quàm iocundus, & Vguccio Fagiolanus ex tanta principatus fortuna deiectus, quem summo in honore habebat; quanquam ingentis onerariæ nauis fluctibus in littus eiectæ admirandum cadauer præ se ferret. Nihil enim Canis in hac uita nobilius atq; beatius esse prædicabat, quàm inuictò animo suæ pariter atq; alienæ fortunæ obuiam ire, perpetuisq;

Petuisq; beneficentiæ & liberalitatis operibus, insita
uirtutis famam extendisse. Eius imaginem in tabula
egregiè pictam, Achillinus Bononiensis rerum anti-
quarum studiosus, uiris elegantibus ostendit.

Adami Fumani.

Scaliger, an ne tua isthec Canis inelyte imago est ?

O cari capitis, cara mihi effigies.

Ille ne tu profugis quondam qui uatibus unus

Portus eras, arx, spes, presidium, columen

Gaude Heros rediuiue, heros belliq; domiq;

Illustris, iuncto uiribus ingenio.

Ecce tibi ut ueteres Iouius renouauit honores,

En te ut honoratis iunxit imaginibus,

Macte tuum tersa nitidum rubigine nomen

Factum, iam poterit nulla abolere dies.

h a